

כז א ב ג ד ה ו ז ח ט י
יב יג יד טו טז יז יח יט
כא כב כג כד כה כו כז כח כט
למלה הלכה יד קמט טק
מ טושיע חיה יד תעל
ק"ה:

רבינו הגאון

אורוקמא סמוך למנחה
קטנה סדתיא אפילו
אגריפס המלך סדתיא
לאכול בתשע לא יאכל עד
סחוסון. אמר רב יוסף
אבל מטביל הוא במעוה
הרגימא פי רב האי
לחובל ארץ יתעב ואלו
לחובל ארץ יתעב ואלו
נאכל על השעשע^ה היינו שמנחה לאכול
קלת ועוד י"ל לדין לו לקדומו רשע
כיון שקיים מצות פסח אע"פ שלא
קיים מצות חיללה^ה דלכילת פסחים לא
מעבד^ה ומה שפירש רש"י דנקט
מצוה משום דשייכא אפילו בזמן הזה
לליכא פסח לא נהירא דאפילו היו
שעטמא משום פסח אסור בזמן הזה
כדמוכח בסמוך^ה גבי רב ששת דהוה
יחיד כולי יומא בתעניתא ופירוש אחר^ה
עיקר שפי דנקט מצוה דלכילת
מועטת היא חיללה גסה: **אפי'**
אגריפס המלך. פי רש"י מן כשר
ומכני שמנואלי היה ולא דק דבטויה
(דף מה.) אמרי' כשהגיע למקדש חמך
תשים עלך מלך ולו עיני דמועת.
שדירה רגיל דאבר בתשע שעות.
י"מ לפי שדרך מלכים
לעמוד ג' שעות^ה והיה מתנחה כחלמיד

חשק שלחם על ר"ח

(ה) ואלו יגיל לומר היה
אילו זה מן המנהג ולמטה
גם לא היה מנהג כשי
התעלה.

ואתי לאימונעי מפסח. ואפילו אחר שיעשה פסח אסור כלי
שלא ימנה לאכול ועשה פסח שלא כראוי: **דילמא** אתי
למיבד אביה גסה. ואינה חיללה כדאמרין בפרק במתא דיומא
(דף פ:) האוכל חיללה גסה ביום הכפורים ספור וקשה דלמרי' לאמר
(דף עב.) גזר פסח זה שאלו חיללה
גסה ופוטעיש יבטלו גם ופריך רשע
קרימ ליה נהי דלא עבד מלוה מן
המועמר פסח מיהא קא עבד ואומר
ר"ח דמרי גזווי חיללה גסה אחת
שנפשו קנה מלאכול ועל אומה פטור
צויה"כ יש חיללה גסה שאינו ממחאה
לאכול אך יש גם טעם והא דפסח
נאכל על השעשע^ה היינו שמנחה לאכול
קלת ועוד י"ל לדין לו לקדומו רשע
כיון שקיים מצות פסח אע"פ שלא
קיים מצות חיללה^ה דלכילת פסחים לא
מעבד^ה ומה שפירש רש"י דנקט
מצוה משום דשייכא אפילו בזמן הזה
לליכא פסח לא נהירא דאפילו היו
שעטמא משום פסח אסור בזמן הזה
כדמוכח בסמוך^ה גבי רב ששת דהוה
יחיד כולי יומא בתעניתא ופירוש אחר^ה
עיקר שפי דנקט מצוה דלכילת
מועטת היא חיללה גסה: **אפי'**
אגריפס המלך. פי רש"י מן כשר
ומכני שמנואלי היה ולא דק דבטויה
(דף מה.) אמרי' כשהגיע למקדש חמך
תשים עלך מלך ולו עיני דמועת.
שדירה רגיל דאבר בתשע שעות.
י"מ לפי שדרך מלכים
לעמוד ג' שעות^ה והיה מתנחה כחלמיד

או דילמא סמוך למנחה קטנה. נמשע שעומ כשהוא מאומר בפרק
תמיד (לעיל דף עב.): ומשום מצה. שיכנס לה כשהוא מאומר: אגריפס
המלך. לא היה אוכל עד משע שעות: אי אמרת בשלמא סמוך למנחה
קטנה היינו רבותיה. דלע"ג דעדדין ולא חלל זמן איסוריה אכתי לא
מנא בשעתו השיעית עד לאחר משע
אפי"ה לא יאכל משום דמשק ליה עד
זמן איסורא יתענה ולא יאכל: א"א
אי אמרת. מנחה גדולה ואילך אסור
מאי רעומיה דאגריפס והא כבר חל
זמן איסוריה משע שעות ואילך וריכא
למימרא דאסור דתמייה דלטו משום
דלא חלל צני למיעבד דאסורא ונשרי
למיכל מנחתא תשע: אבל. יכול חס
לטייל ולאכול מיני מרגימא סדתיא
והאי דנקט מטביל לפי שמאלס על
די טיטיל: בירקי. היה אוכל ירק מן
המנחה ולמעלה לפי שאין משביע:
בבני מעיב. הואיל ועסוק בעבודה
יכול השם לאכול צני מעיס מה
שדך המנחה לאכול רשאי הוא לעשות
כן מן המנחה ולמעלה להואיל והוא
עסוק צנו מנערי ליה אי לא חילל ואי
חילל לא משבעו ליה: נירו א"ב
ניר. כשאתם טורחים טורחמו דבר
שאתם יכולין ליהנות ממנו וזמנא זה
שעוסק בעבודה וצית המטעמים אס
אינו נהנה מנערי ליה:

רשב"ם

או דילמא סמוך למנחה קטנה. והיינו
בזמנא ט' שעות דמתשע^ה שעות ומחלה
היו זמן דהקרבת תמיד של כל השנה כשהוא מאומר^ה דהשתא משום
אימונעי מפסח ליכא דערב הפסח היה התמיד קרב בשמחה ומחלה
והפסח אחריו מיד לפיכך אס גא לאכול סמוך למנחה קטנה דהיינו
בזמנא תשעה וכבר נשמע הפסח ואין כאן לחוש אלל משום מצה שלא
יאכלנה חיללה גסה. וזהו נמי דמשום פסח^ה איכא לחיוב למיחש לאכילה גסה
דאף עב גב דהוא נאכל על השעשע^ה חיללה גסה מיהא אינה חיללה
ובקדשים מויק הוא דחשבינן ליה ציממות (דף ק"ה.) אלל משום דלגבי
לחם הויה חיללה גסה דחיללה מועטת נקט מצה אי נמי רשחא קאמר
והכי קאמר או דלילמא סמוך למנחה קטנה ואפילו בזמן דליכא פסח
דליכא למיחש לעשייתו ולא לאכילתו משום חיללה מצה מיהא איכא
דלא ליהוי חיללה גסה חיישינן: אגריפס המלך. מלך כשר היה
ממלכי שמנואלי^ה ולא היה אוכל עד שעה ט': רבותיה דאגריפס.
כלומר היינו רשחא דקמני צבתימא אפי' אגריפס דלע"ג דעדדין לא
אכל זמן איסורא לא מנא אכתי בשעה השיעית עד לאחר משע
אפילו הכי לא יאכל משום דמשק ליה עד זמן איסור ויתענה ולא
יאכל: א"א אי אמרת. מנחה גדולה ולמעלה אסור מאי אפילו
כדנעין למימר לקמן לא גרס ליה: סוף סוף טאי רבותיה דאגריפס הא טאי
יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח צריש פירקא^ה ואמר שלא להפסיק מאחר שהחמיל
לאכול צהיתר הכא מודי דאסור דמעיקרא לעת כן היה
אוכל בתשע שעות שגמרי' סעודתו בתוך זמן איסוריה וכחמחיל לאכול אחר
זמן איסורו דמי ואסרי: מהו דתימא פ' דאגריפס בארבע דירין
דמי. דכיון דלמוד לאכול בתשע שעות כדנעין דמי ויאלל גם הוא מצה
למיאטן גם הוא כמותו שאלוכין ד' שעות ביום והלכך
הואיל ואכתי לא מטא זמן איסורא ישרי לאכול בתחלת ט' אע"פ שמתוך
סעודתו לאחר ט' קמ"ל דאסור לאכול. אלל אי היה מניין סמוך
למנחה גדולה ליכא רשחא כלל ולא היה שייך למיחש אפי' דכיון דטעמא
משום דלמנא אסו לאימונעי מפסח ולא משום חיללה גסה דמנא
ליכא למימר הכי מהו דתימא ט' לאגריפס כד' לדין דמי הלכך שמעין מינה
דמנחה קטנה חן: מטב"ב ואוב"ב. מן המנחה ולמעלה: תרגימא.
פירות ובשר בלא לחם והא דנקט מטביל שכל מואכלס ע"י טיטיל: בירקא.
היה אוכל ירק מן המנחה ולמעלה לפי שאינו משביע. ונראה צעמי
דמוגרר ליכא למיכל ואכל^ה מצה למיאטן יומר ולפיכך היה אוכל ירקן ולא
היה ערב הפסח כדי להמשיך ולאכול^ה צלילה כדאמרין
בזמנ' שבת צפ' חולין (דף קמ:) אמר רב חסדא בר יצ' לא ליכול ירקא
משום דמוגררי ליכא כו' וכדאמר נמי בסמוך דנא הוא שמי חמרא
צמעלי יומא דפסחא פי הכי דעגרי לליייה ודגריס הללו כגון מיני תרגימא
וירקות ומשביעין את הלז לאכול כדמוכח נמי בצרכות (דף מב.) שהיו
דגילין לאכול ספרות קודם חיללה הפסח לגרר את הלז כדמתן פריך על
הפרפרת על הפרפרת לא פסק את הפסח אלא הפסח אולגא דפרפרת
קודם לפס: תגיא נמי הכי. דלכולין מיני תרגימא ערב הפסח כדי להמשיך
את הלז: השמש מטביל בבני מעיב. כלומר צני מעיס של
זהמות הנשחטות לסעודה י"ט וגם נתן מהם לפני האורחין המוניין יחד
על הפסח כדי שיאכלו מצה ופסק למיאטן ועברע הפסח קאי בתוספתא
דפסחים^ה ואפי' מן המנחה ולמעלה דלעיל מינה תנא ע"פ סמוך למנחה
לא יאכל כו': ואע"פ שאין ראיה ד"בדר. דלכילה מושכת חיללה וזכר
לדבר יש קלת דכתיב מרו לכם ניר הראה לנו הנביא דוגמא שחורשין את
הקרקע כדי לקבל את הוריעה ואם אינה חרושה אינה מקבלת הוריעה
אף חס האוכל דגריס שאין משביעין את האדם פומחים בני מעיס ומרחיבין
אותן ויקבל המאכל של סעודה אחר כן למיאטן כך נראה צעמי שיטה זו
ועיקרה. ודענו שלמה זקני פירשה כן בני מעיס הואיל ועסוק בעבודה
יכול הוא לאכול צני מעיס מה שדך השמש לאכול רשאי הוא לעשות
כן מן המנחה ולמעלה הואיל ועסוק צנו מנערי ליה אי לא חילל ואי
חילל לא משבעו ליה: נירו א"ב ניר. כשאתם טורחים טורחמו שמוכלו
ליהנות ממנו וזמנא זה שעוסק בעבודה או צית המטעמים אס אינו
נהנה מנערי ליה ולא נהירא. עוד יש לשון אחר ואין ט ממש:

לעיל דף יב.
(ט) ונשחטא חלק ק.
(ז) נצרת דף נה.
(ד) לעיל גמ. (ה) לעיל ע.
(ז) ק. (י) פי' ה"ה.
(ט) לעיל סט. (ט) ונשע
מוסות ניר ג. ד"ה פסח
המוסות ימות מ. ד"ה
חיללה ומוסות נטא קמא
דף ק. ד"ה חיללה.
(ז) ק. (ט) בירכית ט.
(ז) ונשחטא לעיל דף יב.
(ט) פי' ה"ה. (ט) ונשע
במלה ומוסות נטא ד"ה
תמי ומוסות מויה דף ט.
ד"ה נצרת. (ט) פיין שנת
ע"פ.

הגהות הב"ח

(ה) גמ' מלא מאי סמוך
למנחה קטנה מן סוף:
(ג) שם כלכנע שעת
לדין דמי:
גליון הש"ס
תוס' ד"ה שהיה כו'
י"ט. ע"י תענית כה ע"ג
תש"י ד"ה עק מנינו:
תורה אור השלם
א) פי' בה אמר ר' לאיש
יהודה וירושלם נירו
לכב ניר ואל הנקדו אל
קוצים: ויבנה ה' מן
הגהות וציונים
[א] וברא אלפס איתא ר'
אפי' (גליון): [ב] בכתי'
וכן בכמה ראשונים איתא
דחמרא טובא. ותיין
יהודי וירין תציע:
[ג] ציל דהבשע
(רש"י): [ד] נבי איכא
כציל (מפרשים):
[ה] ליחא טם דרוך ומויק
רק תרוך של אכילה גסה
אינה אכילה אבל איחא
ביוסא פ סודיב גבי
תרגומא לור: [ו] נסאי
הורודים
מפליג (גליון): [ז] יומתה
במחא (רש"י) וכן ליחא
בריש: [ח] שימפור
סעודתו כציל (בבואם
משיב טעם): [ט] בכתי'
ואוב"ב: [י] להמשיך
ליב כציל (מפרשים):
[יא] ציל ויהודי ראשון
(גליון): [יב] לפיכך טם
כורא טני כירכין:

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

3

ג ואם התחיל לאכול קודם שעה עשירית וכו' פסק רשב"ם אף על גב דבשאר שבתות וימים טובים פורס מפה ומקדש בפסח צריך להפסיק סעודתו בעקירת שולחן. טעמו מדמינא גריד פירק ערבי פסחים (ק.) מפסיקין לשנתות דגרי

אלא מצה שיוצאין בה בלילה אבל מצה שאין יוצאין בה בלילה מותר לאכלה עד תחלת שעה עשירית: ג ואם התחיל לאכול קודם שעה עשירית ומשכה סעודתו עד הלילה פסק רשב"ם אף על גב דבשאר שבתות וימים טובים קיימא לך פורס מפה ומקדש בפסח צריך להפסיק סעודתו (ה) בעקירת שולחן. ורב אלפס פסק דאף בפסח אין צריך להפסיק בעקירת שולחן וברכת המזון (ו) אלא פורס מפה ומקדש על הכוס (ו) ואינו מברך עליו בורא פרי הגפן (ו) ומברך ברכת המוציא וגומר סעודתו. ויש אומרים שגם ברכת המוציא אין צריך לברך אבל רב אלפס (ט:.) כתב שצריך לברך ברכת המוציא וכן כתב בה"ג (הל' קדוש והבדלה יג.) ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל (סו"א ב):

ג ואם התחיל לאכול קודם שעה עשירית וכו' פסק רשב"ם אף על גב דבשאר שבתות וימים טובים פורס מפה ומקדש בפסח צריך להפסיק סעודתו בעקירת שולחן. טעמו מדמינא גריד פירק ערבי פסחים (ק.) מפסיקין לשנתות דגרי רבי יהודה רבי יוסי אומר אין מפסיקין ואמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה צערב צנת ופירש הוא ז"ל (ד"ה לא) למפסיקין משמע עקירת שולחן ולפיכך כתב (ד"ה אמר לו) שאם התחיל לאכול קודם שעה וגמטך אכילתו עד שחשכה לךך לעקור השולחן מיד כשימחק ולהחירו לשם פסח והר"ף לא הביא הא דלומר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה צערב פסח וכתב הרא"ש (פי"ג דמדלג) הביאה מכלל דליתו לא מפליג בהפסקה בין פסח ובין שנתות וימים טובים וזכולו פסיק כשמואל דפורס מפה ומקדש וטען הרא"ש להחזיק סברא זו וכתב בסוף דגריו שמה שכתב זה דצריס נכוחים הם ויש לסמוך עליהם דאף צערב פסח סגי צפיקס מפה וכן פסק הר"ה (יט.) ד"ה כתב והרמב"ן ז"ל (מלמנות טז ד"ה אמר) עכ"ל: וזוה שכתב ואינו מברך עליו בורא פרי הגפן ומברך ברכת המוציא. כנר נתבאר בסמ"ח רע"א (כת. ד"ה וט):

סימן תעב

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] לאכול מיד כשחושך ולא קודם: [ב-ו] הסיבה וכל חילוקיה: [ז-ט, יא-טו] דיני ארבע כוסות וכל חילוקי דיניהם:

א ויהיה שולחנו ערוך מבעוד יום כדי לאכול לו לאכול וכנר כתבתי מזה למעלה בסמ"ח רע"א (טע"ג ד"ה וט"ש):

תעב פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[דג] נשים שלנו צריכות הסיבה: [ג] שולט בשתי ידיו על איזה צד מיסב: [ו] תלמיד לפני רבו דאומנות ועבד לפני אדונו אם צריכים הסיבה: חכם מופלג אעפ"י שלא למד ממנו כלום חשוב כרבו: [ז] כזית ראשון של מצה אינו צריך הסיבה: [ז] מי שאינו שוחה כל השנה יין כיצד יעשה בארבעה כוסות: [ח] כוס שיש בו שתי רביעיות יוצאין בו שנים: כוס שאינו מתחזק אלא רביעית אם משקה ממנו לבניו הקטנים: אם שהא שעה גדולה בין הכוסות: [ט] תנוק שלא הגיע לחינוך אינו צריך כוס:

א ויהיה שולחנו ערוך מבעוד יום וכו' ואף אם הוא בבית המדרש יקום משום שמצוה למהר ולאכול בשביל התינוקות וכו'. צפרק ערבי פסחים (קט.):

חלילה אחרת: וזוה שכתב שיש אומרים שגם ברכת המוציא אין צריך וכו'. היא דעת צעל המאור וכנר התבאר טעם מחלוקת זו למעלה בסמ"ח רע"א (טע"ו ו) צט"ד:

דרכי משה

(ו) וכתב הר"ן ריש פרק ערבי פסחים (יט: ד"ה ותניא) דהאידיןא דיש לנו שולחנות גדולים לכלי עלמא לא בעינן עקירה וסגי בהפסקה:

פרישה

(ה) בעקירת שולחן. פירוש שמיאס שהיו שולחנות קטנים וכפוף כל סעודה היו מקלקים אותו לךך לךך לעקור אותו ולהחירו לשם פסח: (ו) ואינו מברך עליו בפה"ג. כששתה יין כנר צטעודה: (ז) ומברך ברכת המוציא וכו'. והטעם כתב הרא"ש שצריך לקדש והקידוש הוא הפסק לאכילה דמקדש ומיכל צהדי הדדי לא אפשר אכל

דרישה

פרק ערבי פסחים רצ"ע לרש"י (לו. ד"ה אין לשיך) דטבירא ליה דמי פירות לחוד מחמיצין ואסור ללוש בהן משום דממהרין להחמיץ אי"כ מה יאכל ודוחק לומר כיון דאין חיוב על חימוצו כרת כי אינו אלא חמץ נוקשה (פי' רש"י שם) לא גזרו עליו בערב פסח וי"ל דסבירא ליה כחכמים (שם) דאמרי יאפה מיד חן וא"כ אפשר לאכול מצה עשירה כשנוהר ללוש במי פירות ולאפות מיד וק"ל:

הגהות והערות

[ה] פחזור ויטוי חלק א עמוד 260, האורה חלק ב סימן לה, איסור היתר לרש"י סימן ט, הפרדס עמוד מב וסודר רש"י סימן שע: [ז] עד כאן הוא כדברי ר' אברהם מפראג בהגהותיו והמהרש"ל בבאורו לטור ועיין דרישה: [ז] פסח מירושלמי זה הביא החוקק בסמ"ח ער ובסמ"ח רפב: [ח] עיין ב"ח סימן רס"ב סעיף א שדקדק מדברי הטור דלרש"י אסור ללוש לכתחילה כדי לאפות אפילו מיד וצ"ב ואולי קורם שעה שישיית מותר:

ספר

מועד התקופה
מועד התקופה

מהרי"ל

אה"ח 1234567

מנהגים

של רבינו יעקב מולין זצ"ל

יוצא לאור ע"פ דפוסים ישנים וכתבי יד
בצירוף ציונים ומקורות, הארות והערות
שינויי נוסחאות ומפתחות

על ידי

שלמה י. שפיצר

מפעל תורת חכמי אשכנז
מכון ירושלים • תשמ"ט

16

החמה בחצריהם והם עשויים לצלג², ויש להם לכל הפחות שתי מחיצות ומסח. אכן אם יוכל לעכב אכילתו עד שיבא לסוכה כשרה³ הרי זה משוכח³.
 [יז] אמרינן במסכת סוכה⁴ שאל אפטרופוס של אגריפס המלך את ר' אלעזר כגון אני שיש לי שתי נשים אחת במבריא ואחת בציפורי מהו שאצא מסוכה לסוכה, א"ל לא שאני אומר היוצא מסוכה לסוכה בימל מצוה הראשונה. ואמרת⁵ לפני מהר"י מג"ל והיאך אדם רשאי לאכול בסוכת חבירו ומניח את שלו שמא הא דאמרינן בימל מצוה הראשונה דוקא⁶ במי שיש לו ב' סוכות⁷. ואמר מהר"י מג"ל האוכל עם חבירו בחג יכול לקיים ג"כ מצות סוכתו לאכול בה בזית.

שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה³, אמר מהר"י מג"ל זהו דוקא אי לא איפשר למיעבד תרווייהו, ואי יכול לקיים ג"כ מצות סוכה יעשה. דכה"ג בעי התם⁴ אטו אם מעומף בפליתו ותפילין בראשו וקורא ק"ש ורבו עובר לפניו לא יחלוק לו כבוד ומסיק ודאי יעמוד לכבודו משום דמצי לקיים תרווייהו⁵.

[יח] בליל ראשון של סוכות צריך שיהא לילה טרם יאכל בסוכה¹, דילפינן מ"ו מ"ו דחג המצות, והתם כתיב בערב תאכלו מצות (שמות יב, יח). ומטעם זה צריך לאכול בזית בסוכה אפילו בירדו גשמים בליל ראשון², דומיא דמצה דלא מצי להפטר נמי ממנה בשום ענין. וצריך נמי בליל ראשון דסוכות

שינויי גופחאות

- ג. ולא לזניעות (1). ד. העשיה לשם חג (9). תצא עליו נרטה (9. 3. ש.).
 [יז] א. ושללמי את פי (2. 5. 6. ש. שכט.); ואני המלקט גלומרים / הכותב שללמי את פי אמ"ן (1. 9.).
 ב. גאלס אחד קיש לו... (1. 2. 5. 6. שכט.). ג. והשיב לי... (1). ד. הרי זה משוכח (1). ה. הוספה: לכוון בתפילתו גם אם מהדר פני רבו נקם מלפניו הרי זה משוכח (1); ה"ג לא טנא (2. 5. 6.).

4. כעין זה בתוס' שם בד"ה שלוחי וברא"ש שם סי' 1. וראה בטושו"ע סי' תרמ סעיף ז, ובמג"א שם ס"ק יד, ובטי' לח סעיף ח ברמ"א ובביה"ל שם.
 [יז] 1. כ"כ הב"י בטי' תרלט בשם הא"ח ופסק כן הרמ"א שם בסעיף ג דצריך שיהיה ודאי לילה. (וכן נמצא בכת"י 2).
 2. מפשטות לשון רבינו משמע דרק בליל ראשון צריכים לאכול בזית אפי' שיוורד גשם משא"כ ליל שני. וראה בפסקים וכתבים סי' קס מש"כ בשם נמוקי הגאון מהר"י, וסיים שם אמנם שמעתי שדרש כביהכ"ס דכליל א' וב' צריך לאכול בזית בסוכה ואפי' ירדו גשמים. וכ"כ הרמ"א בטי' תרלט סעיף ה דכליל ראשון חייב לאכול אפי' כשיוורד גשם, וכתב המג"א שם ס"ק טו דכליל שני א"צ. וראה בא"ר אות כה ובט"ז ס"ק ו וס"ק יז ובמשנ"ב ס"ק לו, ובשעה"צ אות עא הסיק דגם כליל שני יאכל בסוכה כשיוורד גשם מאחר שהא"ר כתב שמהרא"י עצמו

2. דקי"ל דסוכת גנב"ך כשרה, ראה סוכה ח, ב וטושו"ע סי' תרלה.
 3. במהר"ש לפנינו איתא שהיה נוהג לאכול בסוכה שהגויים יושבים שם לשתות יינם כשהסוכה מסוככת. ואולי רבינו חשש שמה שעושים הגויים אינו לצל אלא לדירה או לצניעות, דאל"כ קשה דקי"ל דסוכת גנב"ך כשרה לכתחילה, ראה בשולחן ערוך שם.
 [יז] 1. כז, א.
 2. המג"א בטי' תרלו ס"ק א הקשה על רבינו דהא קי"ל כרבנן שמותר לצאת מסוכה לסוכה, ועיי' בא"ר שם ס"ק א מה שיישב. ובביכורי יעקב ס"ק ב הביא את דברי הא"ר שכתב שטוב לחוש לדברי האוסר, וכתב שלא ראיתי מי שחש לזה. ועיי' בבגדי ישע שדחה דברי הא"ר. וראה במקור חיים שהביא ג"כ את דעת רבינו.
 3. משנה סוכה כה, א.

11

לאכול קודם חצות דומיא דמצה^{3א}. וכן לא יאכל אדם בערב סוכות¹ משש
ולמעלה דומיא דערב פסח^{4ג}.

[יט] ואם ירדו גשמים בשאר ימי חג כללא הוא שידמה עליו סוכה כביתו.
דאם גשמים כי האי ירדו עליו בביתו במקום אכילתו או במפתו ואז יקום
ויפנה למקום אחר, אף כאן יקום מאכילתו או מפתו, וכ"פ רא"ם ב' במיימי
פ"ו דהלכות סוכה³. ומאחר דיהא סוכתו עליו כדירתו אם רוצה לספרג
שמועות עם חבירו יעלו לסוכה⁴. ומה שנתנו חכמים שיעור לגשמים
משתרח המקפה⁵ אין אנו בקיאים באותו השיעור^{6ד}. ע"כ נכון לנהוג כדפי'
לעיל. ואמר מהר"י סג"ל מקפה פ"י כל דבר שהוא לא עב"י ולא דק אך בינוני
בדרך הציר שעושין בדגים שקורין גלריאי⁷.

[כ] ופעם אחד אמר מהר"י סג"ל^{8א} אם ירדו גשמים בלילה ימתין עם סעודתו
עד שיכלו גשמים ואף אם ימשך עד חצות מכל מקום ימתין אולי יעצרו. ואז
גם הוא יוצא חובת היום שעבר¹, מידי דהוה² אשלמים שנאכלים³ עד חצות.

שינויי נוסחאות

[יח] א. הוספה: לנריך ג"כ בערב וכזית ועד חלות (1). ב. מן המנחה ולמעלה (2). ג. הוספה: משום דלפינן
מהדדי ג"ש ט"ו ט"ו (1. 2. 5. 6. שכט.).

[יט] א. הוספה: ואם היה סוגל צימו מלפנות עד שגמר סעודתו, גם כאן נסוכה נריך לסוגל (1); וכן צאגודה
ממכת סוכה פרק הישן¹ (ו. ש.); וה"ה לענין עינה (1. 9. שכט.). ב. מהר"ם² (2). ג. דברי העולם (3).
ד. הוספה: אך ספירא לן משנו כעין מדורו (1). דרשין מלמען ידעו דלחכס (ויקרא כג. מג) שכתוב חסר, ר"ל
דירמחס (ש. בגליון). ה. צומר ולא דק צומר (1. 2. 5. 6). ו. שנקרש כעין ציר של דגים (1). ז. הוספה:
הוא קרוי צלשון חכמים מקפה — לשון קפלו תהומות (שמות טו. ח) (1).

[כ] א. נשני (9). עד חלות אור שלישי (5).

2. במהר"ם לא נמצאת הלכה זו. אולם בכלבו הלי'
סוכה סי' עא כתב בשמו דנכון לאכול כל סעודת
לילה הראשון בסוכה אפי' אם ירדו גשמים.
3. הגהות מיימוני אות ע, וראה גם הלי' ב אות א.
4. כ"כ הד"מ בסי' תרלט בשם רבינו, והובא בט"ז
שם ס"ק א ובמשנ"ב ס"ק ב.
5. משנה סוכה כח, ב ושם בגמ' כט, א.
6. כ"כ הד"מ שם בסוף הסימן בשם רבינו, וכ"כ
הב"ח.

[כ] 1. כ"כ הד"מ שם בשם רבינו, אלא שכתב
בשם רבינו שיתנה שבסעודה זו יוצאים ידי יום
שעבר. והקשה הד"מ ואיני מבין התנאה זו ל"ל,
דהא אין קבע לסעודת סוכה. וראה בביכורי יעקב
שם ס"ק לג שכתב שבמהרי"ל שלפנינו לא הוזכר
מתנאי זה כלום, אכן גם בזה כפי הנראה יש טעות
המעתיקים שדבריו אינם מובנים.

2. כוונתו אולי לזכחי שלמי ציבור ר' זכחים נד, ב.

חזר בו. ובכרכ"י הביא בשם תשוכות הרדב"ז דליל
שני שוה לליל ראשון.

3. כ"כ הד"מ שם בשם רבינו והמהרי"ו ופסק כן
ברמ"א שם סעיף ג. וראה שם בבית"ל דדן האם רק
בליל ראשון בעינן קודם חצות או גם בליל שני.
ובדיעבד כתב הביכורי יעקב שיכול לאכול אחר
חצות כליל ראשון, ראה משנ"ב שם ס"ק כו.

4. כ"כ הד"מ שם בשם רבינו, וכתב דנראה לו דהוא
חומרא בלי טעם. אך בסוף מצא שהא"ז כותב כדברי
רבינו וכ"פ ברמ"א שם סעיף ג. ובמג"א שם ס"ק יב
הקשה דהרי קי"ל בערב פסח דמותר עד שעה
עשירית ומ"ש כאן דאסור מחצות, והחק יעקב
והא"ר בסי' תעא יישבו דברי רבינו עיי"ש. והמשנ"ב
בסי' תרלט ס"ק כז כתב דהאחרונים הסכימו לדינא
דאינו אסור כ"א מתחילת שעה רביעית וכמו שפסק
המחבר בסי' תעא.

[יט] 1. סי' יח (בשם ספר היראים).

תשובות

החתם סופר

על ארבעה חלקי שולחן ערוך
שבעה חלקים

מאת רשב"ה"ג מרן

רבינו משה סופר זצוק"ל

מהדורת נוסענצווייג

ערוך ומסודר במהדורה מחדשת,
בתיקונים מראי מקומות הערות והארות

על ידי

מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי-יד

על-שם החתם סופר ז"ל

בעיה"ק ירושלים תובב"א

תשובה עו

14

שיל"ת, מ"ד יום א' י"א לירחי תליתאי קס"ו לפ"ק,
שלום רב לידידי הרב המופלא הותיק כבוד מה'
יוסף נ"י:

→ **ד קבלתי** נועם מכתבו, ואודות דבריו בר"פ ע"פ [ק']

ע"א תוס' ד"ה אין מפסיקין בדברי בה"ג
אעתיק לו מחי' על הטור א"ח סי' רמ"ט וז"ל: יש
כאן ג' שיטות, א' שיטת הרמב"ם [ה' שבת פ"ל
ה"ד] דהלכה ממש כר' יוסי דמותר להתחיל בכל
ע"ש וי"ט כפשטא דהסוגיא ומ"מ קביעות סעודה
אסור והכי קיי"ל, ואפשר שזהו יצא לו משיטת ה"ג
דס"ל אסור להתחיל היינו בקביעות סעודה ועלה
אמר ר' יוסי אם התחיל לא יפסיק (וכעת מצאתי
כן בביאורי מהר"א וילנא ז"ל בסי' רמ"ט [סק"ז]
וסי' תקכ"ט [סק"ד]). ב' היא שיטת ה"ג לפי המובן
הפשוט שאוסר להתחיל כלל דלא קיי"ל כר' יוסי
בהתחלה, והרבה דברים נאמרו בו. ולפע"ד לומר
עוד דס"ל דר' יהודה ור' יוסי לטעמייהו פליגי, והוא
עפ"י מ"ש מג"א [סי' תע"א סק"ד] דכשמסלק ידו
מלאכול ומברך נסתמה האסטומכא ונפסקה תאות
המאכל, והוא כעין מ"ש תוס' ר"פ ע"פ [צ"ט ע"ב
ד"ה סמוך], והשתא י"ל ר' יהודה לטעמי' דס"ל
מפסיקין לשבתות דבעינן דתייתי סעודתא ליקרא
דשבתא א"כ אין מתחילין דכיון שע"כ יברך בהמ"ז
ויפסיק וממילא יסתום האסטומכא ולא יאכל
לתיאבון, ואמנם ר' יוסי לטעמי' דס"ל אין מפסיקין
לשבתות ולא חיישא לסעודתא ליקרא דשבתא וא"כ
מתחילין ובלבד שיאכל והולך עד שתחשך דוקא
בסעודה א' באופן שלא יסתום האסטומכא ויש כאן
אכילה לתיאבון ומשו"ה דקדק ר' יוסי אוכל והולך
עד שתחשך לומר דוקא עד שתחשך ולא כמובן
הפשוט שאומר כן לרבנותא בעלמא. כך הי' סברת
ה"ג בדעת ר' יוסי, וס"ל לה"ג דלמאי דקיי"ל כשמואל
דפורס מפה ומקדש וצריך לברך ג"כ ברכת המוציא
מטעם שכי' הרא"ש שם דהרי נאסר לו מלאכול קודם
קידוש וכדפסקין בש"ע בסי' זה א, ה"ל ממש כסילק
ידיו מלאכול ונסתם האסטומכא וממילא דאין הלכה
כר' יוסי בהתחלה דאיהו נמי לא אמר אלא משום
דאינו צריך להפסיק, זה מה שנ"ל בדעת בה"ג:

ה"ג נימא ב' קדושות כאלו. מיהו שינוי דתיקא לא
משנינא לך, קושטא אמינא דה"פ כוונת ה"ה, דבהמ"ז
על סעודת חול וקידוש הוי תרי מילי משום דבהמ"ז
היא סילוק סעודת חול וקידוש הוא הכנסת שבת,
והוא הדין והוא הטעם בברייתא דהבדלה הוא סילוק
שבת ובהמ"ז הוא על סעודה שהתחיל בה בחול
ותרי מילי נינהו ואמר שפיר ש"מ אומרים ב' קדושות
היכא דלא אפשר, ורמב"ם מיירי מסעודה שהתחיל
בשבת והוה בהמ"ז סילוק סעודת שבת והבדלה הוא
ג"כ סילוק שבת, זהו שס"ל לרמב"ם דהוה כעין
קדושה אחת, וראי' לרמב"ם בזה ממה שהקשו תוס'
ק"ב ע"ב [ד"ה מיתבי] דה"ל להש"ס להקשות
ממתני' דנר ומזון בשמים והבדלה, והא"ש דהתם
מיירי במזון דמבעוד יום והוה שפיר קדושה אחת
משא"כ בברייתא דנכנס לביתו, ואפשר דהתוס' נמי
לא הקשו אלא לשיטת ר"ג ז"ל [שבתוס' שם ד"ה
מניחין] דנכנס לביתו נמי במתחיל מבע"י מיירי אבל
לקושטא דמלתא אפשר דמודו ל"י לרמב"ם:

ודע דשיטת ר' ניסים לא רחוקה ולא נפלאה לומר
דהא הך ברייתא בלא"ה אתיא כר' יהודא
ואיהו ס"ל ר"פ תפלת השחר מפלג המנחה מתפלל
ערבית, ומסקינן שם כ"ז ע"ב דהלכתא מתפללים
של מוצאי שבת בשבת ואומרים הבדלה על הכוס,
והשתא ס"ל לר' [ניסים] דמ"מ אם ירצה אז לאכול
קודם הבדלה על הכוס רשות בידו כיון שעדיין לא
חשכה, והשתא הנכנס לביתו במ"ש ר"ל מבע"י אחר
שכבר התפלל של מ"ש קרו ל"י מ"ש שהציבור
עשאוהו כבר ליל מ"ש והיה לו להבדיל על הכוס
ג"כ מ"מ אם אין לו אלא כוס אחד סועד תחלה
(ד) כיון שהוא עדיין יום, ואין לפקפק א"כ הו"ל
למפשט מהך ברייתא דצלי של מ"ש בשבת, י"ל
דזה אינו מבואר להדיא בברייתא דמיירי מבע"י אלא
משום הנך מימרות דאסור לטעום קודם שיבדיל
דחקינן ומפרשינן לברייתא הכי אבל מברייתא לא
מוכח מידי משו"ה לא הוי מצי למפשט מידי ולמימר
נמי ש"מ תשעה:

וזולת זה אקצר באמרים, וה' קרנו ירים, והי' זה
שלום לו ולכל מרבית ביתו, החותם בכל
חותמי ברכות:

פה ק"ק מ"ד נגהי ליום ג' טו"ב טבת תקס"ג לפ"ק:
משו"ק סופר מפפד"מ

19

שלישית היא דעת הר"ן ר"פ ערבי פסחים דאוסר בע"פ לאכול ממנחה גדולה ומעלה משום דהוה איבעיא דלא איפשטא, וצ"ע דהא שפיר איפשטא בפ' ע"פ ק"ז ע"ב, וי"ל דס"ל להר"ן לפמ"ש תוס' שם ואתי לאמנועי מפסח ואפילו אחר שיעשה הפסח אסור משום שלא ימהר לעשות הפסח כדי לאכול ויעשה פסח שלא כראוי עכ"ל, א"כ י"ל היינו משום שאסור לאכול עכ"פ ממנחה קטנה ואילך משום מצה לתיאבון וממילא אין לו פנאי אלא מחצות עד מנתה קטנה שהוא זמן קצר ומשום כן ימהר לעשות הפסח שלא כראוי כדי שיבא לאכול קודם מנחה קטנה וא"כ שפיר היינו רבותא דאגריפס, דסד"א ט' לאגריפס כשש שעות לדידן דמי ומותר לו לאכול בעי"ט במנחה קטנה דלית ביה משום לתיאבון וממילא מותר נמי משום פסחא דאיהו לא ימהר כיון דיש לו שהות הרבה, קמ"ל אפ"ה לא יאכל ולעולם סמוך למנחה גדולה תנן כנ"ל:

עשו כן כדי שלא לחדש זמן אחר וכדי להשוות תקנתם וגזירתם והכי אשכחן טובי, אלא אי אמרת דזמן איסור משום תפלה הוא מנחה גדולה ואכילה לתיאבון הוא מנחה קטנה ומיירי בשכבר התפלל א"כ קשה כנ"ל, אע"כ צ"ל דלמאן דס"ל כמ"ד בפ"ק דשבת דבכל יום אסור סמוך למנחה גדולה משום תפלה לדידי אסור נמי בכל ע"ש וי"ט משום תיאבון סמוך למנחה גדולה דכך קבעו זמן אחד שוה לתפלה ולאכילת תיאבון ונפקא מיני' היכא שקורין לבהכ"נ, ותנאי דע"פ דס"ל להדיא מט' ומחצה ומעלה לית להו כמתני' דפ"ק דשבת וס"ל למהרי"ל כהך סתם משנה עפ"י אוקמתא דהני אמוראי שם, ולפ"ז מאי דמבעיא לן בע"פ סמוך למנחה גדולה משום פסחא צריך [לומר] לכ"ע בע"פ לא שייך מנחה גדולה לענין תיאבון וקיל מעי"ט דעלמא מטעם שכ' מג"א סי' תרל"ט סקי"ב כנ"ל וק"ל:

משה"ק סופר מפפד"מ

ומ"ש מג"א בשם מהרי"ל סי' תקכ"ט [סק"ב] דס"ל בכל עי"ט אסור ממנחה גדולה ומעלה הוא תמוה, גם מ"ש מג"א סי' תרל"ט סקי"ב דערב סוכות גרע מערב פסח משום שיכול לאכול פת משא"כ ע"פ דליכא אלא מצה עשירה תמוה הוא, א"כ מאי פריך הש"ס ר"פ ע"פ מאי ארי' ע"פ אפילו ערב שבתות וי"ט נמי הא ע"פ איצטרקא לי' אע"ג דאינו אוכל אלא מצה עשירה מ"מ לא יאכל עד שתחשך וצ"ע. ולעשות קצת סמוכים לשיטת מהרי"ל דבכל ע"ש וי"ט אסור ממנחה גדולה ומעלה כתבתי בחי' גפ"ת בפ' ע"פ הנ"ל, וזה לשוני שם, סמוך למנחה, למ"ד בפ"ק דשבת [ט' ע"ב] סמוך למנחה גדולה לא יאכל קודם שיתפלל, ע"כ סמוך למנחה קטנה קאמר דסמוך למנחה גדולה תיפוק ליה משום תפלה כקושית תוס', ואין לומר בשהתפלל דהא סמוך למנחה גדולה עדיין לא הגיע זמן תפלה, א"ג לעולם סמוך למנחה גדולה ובמקום שקורין לתפלה ואפ"ה משום פסח דאיסור דאורייתא לא סמכינן אקריאה ועיין סי' רל"ב מג"א סקי"ד ורל"ה מג"א סקי"ד וסי' תפ"ט סקי"א. ותי' זה מוכרח קצת דאלת"ה קשה מה ראו חכמים לקבוע זמן איסור אכילה משום תיאבון בזמן מנחה הלא לא כל עתים שוות דבקיין יש ממנה עד זמן אכילת הלילה ששה שעות ובחורף רק ג' שעות, בשלמא למ"ד סמוך למנחה קטנה י"ל כיון דזמן זה בלאו הכי אסור משום תפלה בכל השבוע הניחו זמן זה לע"ש וי"ט לאסור אפילו בהתפלל ומשום תיאבון, אעפ"י שאינם שוות מ"מ

תשובה עז

שיל"ת, מ"ד יום ב' וז' מנחם תקס"ן לפ"ק, שוכ"ט למהו' ארי' ליב שטאמפע סג"ל ג"י:

אשר כ' מעלתו ונתקשה בדברי הרב"י סי' רנ"ד דלאחר שהעתיק פירש"י במס' שבת י"ח ע"ב בכשרא אגומרי שאינו בתנור דאפילו כיסוי ליכא ומוכן להפוכי ולחתות עכ"ל, וכ' עליו הרב"י ומשמע דה"ה אם הבשר תוך התנור סמוך לגחלים ואין פי התנור מכוסה כלל חשיב מונח אגומרי ואפילו בגדיים אסור דע"כ לא שרי בלא שריק אלא בשפי התנור מכוסה מיהת דלא מגלי לי' משום דקשה ליה זיקא עכ"ל, והוקשה למעלתו לשון רש"י דמשמע בהיפוך מדכ' שאינו בתנור, וכ' מעלתו דמבואר דתנור היינו הכיסוי. ואני תמהתי פשיטא דהתנור אינו הכיסוי רק הוא למעלה פתוח ויש לו כיסוי אחר כמבואר בלשון הש"ס ס"פ כל הכלים [קכ"ו ע"ב] כי פליגי בכיסוי תנור וכו'. ומה שנתקשה לו בלשון רש"י - יעיין בהגהות אשרי פ"ק דשבת ממהרי"ח שכ' ססי' ל"ה וז"ל, אפילו דברחא ולא שריק רק מכוסה בכיסוי התנור אע"ג דלא קשי' לי' זיקא ולא אסור אלא דוקא כשרא אגומרי [עכ"ל הגהות אשרי"], התם נמי קשה דיוקא אהדדי דכ' דלא הותר רק מכוסה משמע אבל מגולה לא ואח"כ

ספר

משנה ברורה

והוא פירוש יפה ומנופה על

שולחן ערוך אורח חיים

אשר חיבר הרב הגאון, רבן של כל בני הגולה

מו"ה יוסף קארו זצ"ל

א"ת

עם חידושי דינים שהשמיט הגאון הנ"ל והמציאם

הגאון מו"ה משה איסרליש זצ"ל

עם נושאי כליהם הלא המה:

באר הגולה מהגאון מו"ה משה רבקה זצ"ל מוילנא

א"ת

באר היטב מהרב המובהק מו"ה יהודא אשכנזי זצ"ל, דיין טיקטין

שערי תשובה מאת הגאון מו"ה חיים מרדכי מרגליות זצ"ל

עוד צרפתי בצדו כמה ענינים נחוצים ובשם ביאור הלכה יכונה, וכשמו כן הוא, כי בו ביארתי כמה פעמים דברי ההלכה המובא בקיצור בתוך המשנה ברורה בלי ראייה, ופה הראיתי בעזר השם יתברך את מקורו לעין כל מגמרא ופוסקים, גם יבואר בו לפעמים דברי השולחן-ערוך באורך במקום הצריך ביאור:

וביאורי קראתי בשם משנה ברורה, יען כי מתוכו מתברר דברי השולחן-ערוך, כל דין ודין בטעמו ונימוקו מגמרא ופוסקים, ולא יהיה כספר החתום. גם יקובץ בו כל הדינים וההלכות והביאורים המפורטים בספרי האחרונים מפרשי השולחן-ערוך המפורסמים (כמו מאליה רבה ופרי-מגדים וברכי-יוסף ומאמר-מרדכי ורבות כהנא), אשר היו הרכה מהם אחרי הבאר היטב ולא הובאו בשערי-תשובה כי אם מעט מזער באיזה מקומות. כל אלה חוברו פה, והכל בלשון צח וקל ובסדר נכון, בעזר השם:

גם תחת המשנה ברורה הנ"ל פתחתי שער רחב עם פרחים וציצים מצויינים, ושמו נאה לו שער הציץ, כי בו יצויין על כל דיבור ודיבור לדעת מבטן מי יצאו הפנינים האלו:

כל אלה חברתי בעזר השם יתברך החתן לאדם דעת

ישראל מאיר ברכי אריה זאב הכהן זלה"ה, מעיר ראדין

כרך שלישי

הוצאה חדשה באותיות מרובעות, פיענוח ראשי-תיבות והגהה מדוקדת

הוצאת ח. וגשל בע"מ ירושלים

שנת תשנ"ו לפ"ק

הלכות שבת סימן רמח רמח

הפלגת הספינות (לה) והליכת (י) שיירא תוך שלשה ימים, כי חושבים הכל לדבר-מצוה, (לו) ואין למחות בידן הואיל ויש להם על מי שיסמוכו:

רמח דינים השייכים לערב-שבת, ובו ד' סעיפים:

א *אין הולכים בערב-שבת (א) יותר (ב) משלש פרסאות, כדי שיגיע (ג) לביתו בעוד היום גדול *ויוכל (ד) להכין צרכי סעודה לשבת, בין שהולך לבית אחרים בין (ה) שהולך לביתו. (ו) יזנה מילי כשהוא בישוב במקום שיוכל להכין צרכי שבת, אבל אם במקום שהוא שם אי אפשר לו להכין צרכי שבת, או (ז) שאינו מקום ישוב בטוח, מותר לילך אפילו כמה פרסאות. יואם שלח להודיעם שהוא הולך שם לשבת, מותר לילך (ח) כמה פרסאות בכל גוונא: **ב** (י) *אסור לקבוע (יא) בערב-שבת סעודה ומשתה *השאינו רגיל בימי החול, *ואפילו היא

באר היטב

(ה) מג' פרסאות. ואם הוא יושב בעגלה או רוכב על הסוס יכול ללכת יותר, ומ"מ יזהר שיוכל להגיע בעוד היום גדול, ב"ח: (ג) להכין.

ביאור הלכה

דשם הוא למעלה מעשרה, ואפילו אם נקל גם בלמטה מעשרה, היינו זוקא שם בספינה דאינה רק מדרבנן לכולי עלמא אפילו י"ב מיל, וכמו שכתב הרמב"ם, מה שאין כן בזה שהוא ביבשה. אחר-כך מצאתי שגם בפרי-מגדים באשל-אברהם סעיף-קטן ו מצדד כן בשם הלבוש כמו שכתבתי:

* אין הולכין בערב-שבת וכו'. לכאורה נראה, אם הולך לדבר-מצוה מותר לילך עד סמוך לערב, ממה דאיחא בסימן רמח סעיף א, עיין שם, אף שגם שם מתבטל מעונג שבת כמו שכתב בסעיף ב; ואולי דבענינו חמירא, דלא הכין כלל. ועיין לקמן בסימן רנ בביאור הלכה מה שנכתוב בזה. ומכל מקום נראה דיש להקל בהליכה יותר מג' פרסאות בענין זה, אם הוא משער שיגיע בעוד יום גדול: * ויוכל להכין וכו'. עיין בעולת-שבת שמחמיר בענין זה אפילו במוליך מזונותיו עמו, דלא פלוג חכמים בזה, ללישנא בתרא דגמרא, וכן מוכח בבית-יוסף שהעתיקתי דבריו במשנה ברורה סעיף-קטן ה, אבל באליה רבה חולק עליו ומצדד להקל בזה, עיין שם: * אסור לקבוע וכו'. רוצה לומר, לעשות סעודה קבועה, ואפילו פעם אחת בימי חייו, וראיה לזה: סעודת אירוסין, כן כתב הפרי-מגדים. ועיין בהרב המגיד בשם יש מפרשים, והובאה בבית-יוסף. ועל-כרחך לא מיירי בסעודה שאינה רגילה, דאי לא הכי תקשי עליהו מירושלמי דאוסר כסעודת אירוסין. ועיין בב"ח: * שאינו רגיל בימי החול. ואפילו אם הוא עשיר ביותר ועושה בכל יום סעודה רחבה כמו בשבת, מכל מקום בערב-שבת יש למנוע מלעשות כן כדי שיאכל לתיאבון בלילה, כן מוכח ברש"י גיטין ל"ח ע"ב ד"ה בערב שבת, עיין שם. ועיין לקמן בסימן רפח סעיף ז בהג"ה, דאיש כזה צריך לעשות בשבת שינוי בסעודת היום, להקדים או לאחר, כדי שיהא מינוח יום השבת משאר ימי השבוע: * ואפילו היא סעודת אירוסין. עיין בביאור הגר"א שכתב דאם אירס כבר מותר, כמו דאמרינן בפרק ג דפסחים וכו'; אין הכוונה דאירס מאתמול, דהלא בזה בורדאי אוסר הירושלמי, ועוד, דעל זה אין שום ראיה מפרק ג דפסחים,

מהר"ם רוטנבורג סימן א ב, וע"ל סי' צ ס"ק יב: (ח) שיירא. ונ"ל דבשיירא אין להקל, מ"א:

משנה ברורה

אברהם סעיף-קטן יג ובמשנה ברורה שם: (לה) והליכת שיירא. ודעת מגן-אברהם בשם כמה פוסקים, דבהליכת שיירא אין להקל: (לו) ואין למחות וכו'. אבל במקום שלא נהגו להקל (כז) אין כדאי לכתחלה להקל, דכמה פוסקים סוברים דבעינן מצוה גמורה:

א (א) יותר משלש פרסאות. מתחלת (ה) היום, והוא קרוב לשליש היום, כפי מהלך אדם בינוני עשר פרסאות כיום. ובנוסע בעגלה או רוכב על סוס, דנוסע כמהרה, יוכל ליסע הרבה יותר משלש פרסאות (ג) עד שליש היום. ומהב"ח משמע להקל בנוסע בעגלה, ליסע אפילו אחר חצות היום, ובלבד שיעמוד לשבות (ג) בעוד היום גדול בכדי שיוכל להכין צרכי שבת: (ב) לביתו. היינו למקום ששוכת שם: (ג) שהולך לביתו. ואף שהוא מכוין שבביתו יהיה לו יותר עונג שבת, מכל מקום אסור, שמא לא ידעו כלל מביאתו (ד) ולא הכינו בשבילו. ובמדינות אלו רוב בני-אדם מכינים צרכי שבת ברווח, ולכן אין נוהרין בזה כלל, בין כשהולך לביתו או להתארח בבית אחרים [ממ"א בשם אגודה]. (ה) ובהרבה אחרונים דאיתי שכתבו, דמכל מקום צריך לזהר לכתחלה שלא ילך או יסע עד סמוך לערב, מפני שכמה פעמים נכשלים על-ידי-זה וכאים לידי חילול שבת, כי בעל אושפיזא, או אפילו בביתו, כשבא סמוך לשבת מוסיפין לבשל בשבילו ומחללין שבת, וגם כמה פעמים יארע דלא יגיע למלון ולביתו מבעוד יום עד שחשיכה ממש, וכמה חילול שבת יש בהוצאה והכנסה ויציאה מחוץ לתחום ושבייתת בהמתו. ולכן כל זה ישים האדם ללבו וימהר לשבות

(ו) אפילו בכפר, ולא יסיתנו היצר לומר: עוד היום גדול והדרך טוב. (ז) אך אם אירע שהלך עד חשיכה והיה בכין-השמשות בתוך תחום עיר, מותר להלוך בתוכה, כבסימן ת"ו, וצריך לירד מעגלה וסוס, עיין סימן רסו ושם יבואר אם ירצה השם: (ד) זנה מילי כשהוא וכו'. רוצה לומר, במקום שכלו הג' פרסאות, כן כתב הלבוש. ועיין באליה רבה: (ה) שאינו וכו'. דעמידה בדרך (ח) אינו מקום בטוח, דכל הדרכים בתזקת סכנה, ולכן אפילו יש עמו צדה כדי צרכי שבת, מותר לו ליסע משם (ט) עד שיבוא למקום בטוח: (ו) כמה פרסאות. ומכל מקום יזהר שלא יתאחר לבוא עד סמוך לערב, וכנ"ל בסעיף-קטן ג: **ב** (ז) אסור לקבוע. ואיחא בגמרא, דהיתה משפחה בירושלים שקבעה סעודתא בערב-שבת ונעקרה: (ח) בערב-שבת.

שער הציון

(כז) אליה רבה: (ה) רמב"ם: (ט) פרי-מגדים: (ג) מגן-אברהם: (ד) גמרא: (ז) ב"ח ופרישה וא"ז וחי-אדם ושולחן-עצ"שטיים. ועיין באליה רבה שמפקק על דברי אגודה. ואף דאין אנו יכולין למחות, שכבר נהגו להקל כמותו שלא להקפיד על שיעור ג' פרסאות, מכל מקום יראה לבוא למקום שבייתחו בעוד יום גדול: (י) ב"ח וא"ז: (י) אליה רבה ופרי-מגדים: (ח) בית-יוסף: (ט) כן משמע בבית-יוסף וכן מוכח בטפר עולת-שבת. ועיין בביאור הלכה במה שכתבנו בשם אליה רבה דמצדד להקל במוליך מזונותיו עמו:

19

א סוכה ס"ד וכא"כ דאמרי, הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפרק ל ב בית-יוסף ג מדברי הרמב"ם שם וזכינו ירוחם בת"ו ד מאז רגטיין ל"ח ה הרב המגיד ברמב"ם פרק ל

הלכות שבת סימן רמ"ט

(ט) סעודת (ג) אירוסין, *מפני (י) כבוד השבת, (יא) שיכנס לשבת כשהוא תאכ לאכול. וכל היום בכלל האיסור: הגה וסעודה שזמנה בערב-שבת, כגון (יב) ברית מילה *או (יד) פדיון הבן, (ה) (יג) *מותר, כן נראה לי וכן המנהג פשוט: (יז) ולאכול ולשתות בלי קביעות סעודה, (טו) אפילו סעודה שרגיל בה בחול, כל היום מותר

70

באר היטב

ובמדינות האלו רוב בני-אדם מכניזין ברווח ולכן אין נזהרין בזה, אגודה, מ"א: (ג) אירוסין. וה"ה סעודת נשואין, ב"ח. וצ"ע, דבסימן תמד ס"ז כתב דסעודת אירוסין סעודת מצוה היא אפי' בע"פ, כ"ש בע"ש דקיל טפי; ועוד ק', דבסימן תקמו כתב דמותר לישא ערב הרגל; ועוד ק', כיון דאירס בע"ש הו"ל זמן סעודה בע"ש. וברוקח סימן ל הביא הירושלמי הזה, ונ"ל דה"פ: אסור לארס בע"ש, הוא דאחמר סעודת אירוסין, פ"י אם אירס קודם לכן אסור לעשות בע"ש סעודת אירוסין אבל לארס מותר, ר"ל מותר לארס בע"ש שמא יקדמנו אחר, ואז מותר ג"כ לעשות סעודה, מ"א, ע"ש. ועיין סי' תמד ס"ז. ועיין תשובת חוות-יאיר סי' ע

ובמדינות האלו רוב בני-אדם מכניזין ברווח ולכן אין נזהרין בזה, אגודה, מ"א: (ג) אירוסין. וה"ה סעודת נשואין, ב"ח. וצ"ע, דבסימן תמד ס"ז כתב דסעודת אירוסין סעודת מצוה היא אפי' בע"פ, כ"ש בע"ש דקיל טפי; ועוד ק', דבסימן תקמו כתב דמותר לישא ערב הרגל; ועוד ק', כיון דאירס בע"ש הו"ל זמן סעודה בע"ש. וברוקח סימן ל הביא הירושלמי הזה, ונ"ל דה"פ: אסור לארס בע"ש, הוא דאחמר סעודת אירוסין, פ"י אם אירס קודם לכן אסור לעשות בע"ש סעודת אירוסין אבל לארס מותר, ר"ל מותר לארס בע"ש שמא יקדמנו אחר, ואז מותר ג"כ לעשות סעודה, מ"א, ע"ש. ועיין סי' תמד ס"ז. ועיין תשובת חוות-יאיר סי' ע

ביאור הלכה

אלא כוונתו, וכיון שכבר אירס, ממילא שריא הסעודה לזה באותו יום גם-כן, וכדעת המגן-אברהם, ומוכח מלשונו דסבירא ליה דלכתחלה אסור לארס בערב-שבת. ובאמת לכאורה קשה מאד, דהירושלמי מתייר בהדיא? ונראה לי דהגר"א כיון כמה שכתב "שכבר אירס" לתוך קושית המגן-אברהם שהקשה, דהירושלמי שאוסר לעשות סעודת אירוסין בערב-שבת [שהו לשון הירושלמי: אסור לארס בערב-שבת; הוא דאחמר סעודת אירוסין, אבל לארס מותר; אמר שמואל אפילו בתשעה באב מותר לארס, שלא יקדמנו אחר] סותר המשנה דפסחים דמוכח שמוותר לעשות סעודת אירוסין אפילו בערב פסח וכל-שכן בערב-שבת, ומה שתייר דכוונת הירושלמי דוקא כשאירס מאתמול אבל כשאירס בערב-שבת מותר לעשות אז גם הסעודה, הוא דחוק מאד בירושלמי, ועל-כן כיון בלשונו הצח לתרץ קושיות, והוא, דדעת הירושלמי, דאם בא לפגוע לשאול בערב-שבת אם לארס או לא, לא מקילינן ליה בזה, מפני כבוד השבת, דהיינו משום הסעודה שיצטרך לעשות אחר-כך באותו יום, אם לא שיתוצה בהדיא שלא לעשות סעודה באותו יום או מקילינן ליה לארס, וזה הוא כוונת הירושלמי דמתיר לארס, אבל אם בא לפגוע לשאול אם לעשות סעודה באותו יום אחר שכבר אירס, מורינן ליה להקל, דהוי סעודת מצוה, ובאופן זה מיירי המשנה דפרק ג דפסחים. וכל זה הוא לדעת הירושלמי מתחלה, אבל לפי מה דמסיק שמואל אחר-כך דאפילו בתשעה באב מותר משום שלא יקדמנה אחר, ממילא הוא הדין דאפילו בערב-שבת מותר לכתחלה בכל גווני, וממילא מותר אחר-כך לעשות סעודה גם-כן. היוצא לפי זה דלדינא, לפי מה דקיימא לן כשמואל לקמן בסימן תקנא טעיף ב, לכולי עלמא מותר לארס בערב-שבת, וממילא מותר לעשות סעודה גם-כן, וכוונת הגר"א הוא רק לתרץ דעת הירושלמי מתחלה, דיסבור דאפילו מאירוסין יש ליהור אם דעתו לעשות סעודה: * מפני כבוד השבת שיכנס וכו'. ובפרי-מגדים מצדד דאין הטעם משום לתיאבון, אלא דעיקר הטעם הוא מפני שמולול בזה כבוד שבת, שעושה ערב-שבת שזה בזה לימי השבת: * או פדיון הבן. והוא הדין כסיום מסכתא: * מותר. עיין במגן-

והוא הדין בערב-יום-טוב, דיום-טוב נמי מצוה לענגו ולכבדו [פמ"ג]: (ט) סעודת אירוסין. פירוש: אם אירס קודם לכן, אסור לעשות הסעודה בערב-שבת, דאף דסעודת אירוסין היא מצוה, מכל מקום היה לו להקדימה, אבל אם אירס בערב-שבת (י) מותר לעשות הסעודה, דכיון דאירוסין שריא בערב-שבת משום שלא יקדמנו אחר, ממילא שרי הסעודה לזה גם-כן, וחשובה כמו סעודת מילה ופדיון הבן שזמנה קבוע. וכן אם היו (י"א) הנשואין בערב-שבת, מותר לעשות הסעודה גם-כן. (י"ב) ומכל מקום לכתחלה טוב ונכון אם אפשר לדחות הסעודה למחר או יום אחר, אפילו באירס בערב-שבת. ודע, דכל זה בסעודת אירוסין, אבל בסעודה שעושין בשידוכין שלנו לא הוי סעודת מצוה, כן כתב בפרי-מגדים בסימן תמד, ולפי זה אין לעשותה בערב-שבת אפילו אם נגמר השידוך באותו יום. ומה שנוהגין לאכול מיני מרקחת בשעת כתיבת התנאים (יג) לא מקרי סעודה: (י) כבוד השבת. ויש שכתבו הטעם, (יד) שמתוך טרדת הסעודה לא יתעסקו בצרכי שבת: (יא) שיכנס לשבת וכו'. שאף שאוכלה בבוקר, כיון שהוא מרבה בסעודתו שלא כרגילותו, שוב לא יאכל בלילה לתיאבון: (יב) ברית מילה. אפילו (טו) אם אינה בשמיני ללידתו, כגון שהיה חולה בשמיני ונדרחית, מכל מקום מקרי זמנה קבוע, דכל שעתא ושעתא זימניה הוא, דאסור להניחו ערל אפילו יום אחד; (טז) וכן בפדיון הבן אפילו עבר זמנו, מכל מקום כיון שמן הדין אפילו אחר שלשים יום כל שעתא ושעתא רמיא חיובא עליה לפדותו, ממילא מותר לעשות גם-כן הסעודה: (יג) מותר. דהיא גם-כן סעודת מצוה, ואין לדחותה מפני סעודת שבת. (יז) ומכל מקום לכתחלה מצוה להקדימה בשחרית משום כבוד שבת, וכמו שמבואר בסימן תרצה טעיף ב לענין סעודת פורים, עיין שם; (יח) ובדיעבד יכול לעשותה אפילו ממנחה ולמעלה: (יד) ולאכול ולשתות וכו'. ואין בכלל זה (ט) אם הוא שותה כל-כך הרבה מיני משקה עד שיחא שבע, כי הוא בוודאי מקלקל תאות המאכל, והחוש יעיד על זה, ולפעמים יוכל להבטל על-ידי שכרותו מסעודת שבת לגמרי, ועל-כן מצוה להימנע מזה על-כל-פנים מתשע שעות ולמעלה: (טו) אפילו וכו'. היינו כמו 'ואפילו', ורצה לומר,

שער הצינון

(י) מגן-אברהם והגר"א וש"א: (י"א) דאף דלהירושלמי אסור משום שאין שייך בזה שלא יקדמנה אחר, שכבר נתקדשה, מכל מקום הלא הכבלי חולק על זה וקיימא לן ככבלי, כן משמע מהמגן-אברהם, וכן איתא בביאור הגר"א להקל, ובפרט בזמננו שהמנהג לקרש בשעת נשואין לכולי עלמא שרי, ולא גריע מסעודת אירוסין, וכמו שכתב באשלי-אברהם סימן תמד. ומה שכתבנו: כגון שהיו הנשואין בערב-שבת, הוא פשוט, וכן מוכח בפרי-מגדים: (י"ב) כי האליה רבה מחמיר בזה אם אפשר, עיין שם, וטוב לכתחלה לחוש לדבריו: (יג) מגן-אברהם בסימן תקנא טעיף-קטן י, והוא הדין לענינו: (יד) מגן-אברהם בשם רבינו תם: (טו) מגן-אברהם: (טז) נשמתי-אדם בשם כמה פוסקים, ולא כמגן-אברהם: (יז) אף דבב"ח שהובא במגן-אברהם נזכר דמצוה להתחילה קודם שעה עשירית, לאו דוקא הוא, ולא עריפא סעודה זו מסעודת פורים, וכמו שכתבתי. וכן כתב בחיי-אדם: (י"ח) ב"ח: (י"ט) ט"ז ואליה רבה לקמן בסימן תעא לגבי ערב פסח, ושם יש איסור, והכא על-כל-פנים מצוה איכא כמו לענין סעודה הרגיל בה בחול. ועיין בט"ז בענינו, דבסעודה ומשתה אם קובע עצמו לשנות אסור כל היום מפני שיוכל להבטל על-ידיה מסעודת שבת, אך בשמיה לכר באופן זה בוודאי יש להחמיר מטי' שעות ולמעלה על-כל-פנים:

הלכות שבת סימן רמ"ט

להתחיל מן הדין. אבל מצוה להימנע (טו) *מלקבוע סעודה שנהוג בה בחול (יז) *מתשע שעות ולמעלה: ג' דרך אנשי מעשה (י) (יח) להתענות בכל ערב-שבת: ד' *אם קיבל עליו להתענות בערב-שבת, (יט) צריך להתענות עד צאת הכוכבים, (כ) *אם לא שפירש בשעת קבלת

באר היטב

בע"ש ולא רצה לילך על הסעודה מאחר שהיה שם מנין בלעדו, ושל"ה השוב ל"ו, ע"ש: (י) להתענות. וכ"ח כתב בשם הפוסקים דאסור

להתקיים שניהם, ודחה סעודת שבת, לבוש. וכ"ח כתב דמצוה להתחיל קודם שנה עשירית. ושל"ה כתב: מורי מהר"ש מלובלין היה סנדק

ביאור הלכה

משנה ברורה

אברהם שהביא בשם הלבוש, דאם אפשר לקיים שתייהן מוטב, ואם לאו תדחה סעודת שבת, ורוצה לומר דלא יוכל לקיים בלילה כלל מפני אכילה גסה, ואפילו הכי אין לו לחוש לזה כיון שהוא עוסק עתה בסעודת מצוה, ויקיים למחר הג' סעודות, כמו שכתוב בסימן רע"ו, וכן באר הפריימגרים כוונתו. ומכל מקום לדינא יש לעיין בזה טובא, דהלא סעודת שבת בלילה היא חובה מצד הדין, מה שאין כן בסעודת ברית מילה ופדיון הבן אינו אלא מצוה בעלמא ולא חיובא כלל, ואם כן, אם משער שעל-ידי אכילתו יתבטל לגמרי מסעודת לילה יש לו למנוע מזה. ומהשולחן-ערוך אין שום ראיה כלל, דהשולחן-ערוך לא התיר רק אם על-ידיה לא תהיה אכילתו בלילה לתיאבון אבל על-כ"ל-פנים לא יתבטל מהמצוה לגמרי ונגם אם טעם איסור קביעת סעודה הוא משום דמזולל בשבת, בזה לא מיחשב ולזול כלל כיון שהוא סועד סעודת מצוה, או אם הטעם משום דעל-ידיה אין הכנה לצורך שבת, יש לומר דבסעודת מצוה לא החמירו בזה וסמכו דמסתמא יכין על-כ"ל-פנים כסא דהרסנא לכבוד שבת], מה שאין כן אם על-ידיה יהיה בלילה אכילה גסה, ולא נחשבה אכילה כלל, מסתברא דיש לו למנוע מלאכול הרבה כדי שלא יבוא לזה. אחר-כך מצאתי בעטרת-זקנים שדעתו גס-כן דיוהר מלאכול כל-כך באופן שיבוא לידי ביטול סעודה בלילה, ואף שהוא מתמיר באכילה כדי שביעה, שאין מקור לזה, על-כ"ל-פנים אכול ולשתות באופן שיוכל לבוא לידי ביטול סעודה לגמרי בלילה כוודאי יש לו לזהר, ודע, דמה שהביא המגן-אברהם בשם הב"ח דמצוה להתחיל קודם ט' שעות, הוא מפורש לקמן בסימן תרצה בהג"ה לענין סעודת פורים, וביותר מזה, עיין שם [ולפלא שהביא זה מהב"ח], וכן מוכח שם בהג"ה דפשיטא ליה דבר זה, עיין שם, ונוכל ללמד מענינו לשם דבידעבד יוכל לעשות סעודת פורים אפילו ממנחה ולמעלה. כתב הדרכי-משה בשם האור זרוע: מצוה לאכול סעודת שבת לתיאבון, ומאחר

דלא מיבעיא בלי קביעת סעודה כלל דזה ודאי מותר כל היום, ואפילו מצוה להימנע גס-כן ליכא, ואפילו בקביעת סעודה, כיון שאינו עושה סעודה רחבה רק כמו שרגיל בה בחול, מותר כל היום מן הדין, אבל מצוה להימנע וכ"ו: (טו) מלקבוע סעודה. ואם התחיל (כ) אינו מפסיק: (יז) מתשע שעות ולמעלה. היינו (כ"ח) שעות זמניות, והוא רביעית היום עד הלילה. ומכל מקום נראה דבימות החורף בזמן שהימים קצרים מאד, מצוה להימנע מלקבוע סעודה הרגילה אפילו קודם תשע שעות, כל שהוא משער בנפשו שעל-ידיה לא יהיה תאב לאכול בלילה: ג' (יח) להתענות. כדי שיהיו תאבים לאכול בלילה. ועיין בב"ח ומגן-אברהם ושאר אחרונים שהסכימו דאין להתענות בערב-שבת, כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה; אם לא שהוא אִתְּסָנִיס כל-כך, שאם יאכל ביום לא יוכל לאכול בלילה לתיאבון, אז מנהג טוב הוא אם אין מזיק לו התענית: ד' (יט) צריך להתענות וכ"ו. וכמו אם קיבל תענית סתם בשאר ימי השבוע דדינו הוא עד צאת הכוכבים דוקא, ולא מהני במה שהתפלל תפלת ערבית מקודם, וכדלקמן בסימן תקס"ב סעיף א' וב', הוא הדין הכא, ואינו נחשב לאיסור כמה שנכנס לשבת כשהוא מעונה, אף-על-גב דביום השבת גופא אסור להתענות: (כ) אם לא שפירש. ואז מותר (כ"ב) אפילו עוד היום גדול, וכן אם התנה להתענות (כ"ג) רק עד אחר

דעיקר הסעודה הוא לחם, לכן אסור לאכול גרימז"ל! בשבת קודם הסעודה, משום דשוב לא יוכל לאכול עיקר סעודת שבת לתיאבון. והדרכי-משה חלק עליו, דהא אנו קיימא לן דאוכל והולך אפילו מן המנחה ולמעלה עד שתחשך, אם-כן שמע מינה דלא חיישנן לתיאבון. והמגן-אברהם הסכים עם האור זרוע, דנהי דקיימא לן כרבי יוסי דמותר לאכול אחר המנחה [ולא קיימא לן כרבי יהודה דסבירא ליה דאסור לאכול ולשתות מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול], הוא רק משום דאין להחמיר עליו מבעוד יום משום חשש לתיאבון, אבל כשהגיע זמן סעודת שבת גם רבי יוסי מודה דמצוה לאכול לתיאבון [עיין תוספות פסחים צ"ט ע"ב שהוא נגד סברא זו, דבוודאי יהיה זהיר בזה, עיין שם, אבל מכמה פוסקים משמע דלא סבירא להו כהתוספות], ואם-כן כיון שעיקר הסעודה הוא לחם, אין לאכול גרימז"ל או שארי מיני מזונות כהאי גזונא קודם, כדי שיהא תאב לאכול, וכמו מן המנחה ולמעלה לרבי יהודה [וזהו כוונת המגן-אברהם בבירור בעור השם, ואחר-כך מצאתי במחצית-השקל שגם הוא באר כמו שכתבתי, דמבעוד יום גם להמגן-אברהם מותר, ועיין בפריימגרים]. ובמקומות דנוטלין לידים קודם קידוש שעל הכוס, פשיטא דאסור לאכול קודם 'המוציא' כדי שלא יהיה הפסק רב בין נטילה ל'המוציא'. ועיין שם עוד שהקשה דהוא גרם ברכה שאינה צריכה, וגם דאסור להקדים ברכת 'בורא מיני מזונות' קודם לברכת 'המוציא'. והנה במקומותינו שהמנהג שאין נוטלין לידים קודם קידוש, נהגו העולם להקל בשחרית כדעת הדרכי-משה ואוכלין מיני מזונות לאחר קידוש קודם הסעודה, ועיין בשולחן-ערוך של הגר"ו שיישב המנהג וכתב שאין למחות ביד המקילין, ומכל מקום יש אנשי מעשה שמחמירין לעצמן במקום דאפשר כדעת המגן-אברהם, ותיכף אחר הקידוש נוטלין לידים ומברכין על הפת ואוכלין הכל בחוץ הסעודה, וכן כתב בספר שולחן-עצ"ש-שטים, ועל-כ"ל-פנים לכולי עלמא נכון להדר שלא למלא כריסו משארי אכילות קודם סעודת הפת: * מלקבוע סעודה וכ"ו. היינו לאכול פת כדי שביעה כרגילותו בחול, אבל מעט להשקיש רעבוננו אינו בכלל קביעת סעודה לענין זה: * מתשע שעות ולמעלה. עיין במשנה ברורה. והטעם, דאף שצריך לחשוב שעות זמניות, היינו בשאין היום קצר הרבה, אבל כשהיום קצר מאד וכוודאי לא יהיה תאב לאכול בלילה אחר אכילתו הסעודה הרגילה, לא עדיף דבר זה מאם היה איסטניס, דאיתא לקמן בסימן תע"ט סעיף ג' ובסימן תע"א סעיף א' בהג"ה דמחמירין ביה, ונהי דשם לגבי מצוה חמור מענינו, היינו דלית ביה חיובא, אבל על-כ"ל-פנים מצוה איכא. ואף שבאמת גם איסטניס אין צריך להתענות בערב-שבת כי אם מצד מדת חסידות, היינו תענית גמור, מה שאין כן בנידון דידן דהוא רק בהקדמה בעלמא, בוודאי מצוה לעשות כן: * אם לא וכו'. ונראה פשוט לדעת המחבר, אם חיוב התענית היה עליו מכבר ורצה לפרוע בתענית ערב-שבת, אינו יוצא בזה כיון שלא השלימו כדון, וצריך לצום יום אחר. ודע, דאפילו לדעת המחבר דלא העתיק בפנים דעת הר"מ אפילו ליש-אומרים, ומשמע דסבירא ליה דזה לא מקרי השלמה כלל כמה שקיבל שבת בתפלתו, היינו דוקא במי שקיבל על עצמו תענית ומסתמא היתה כוונתו לסתם תענית דדינו הוא עד צאת הכוכבים, וממילא מוכרח הוא להשלימו, אבל בתענית-צבור, כגון עשרה בטבת שחל בערב-שבת, משמע בבית-יוסף דמצדד להורות כהפוסקים דסבירא להו דהאי 'מתענין ומשלימין' דקאמר הגמרא היינו אם ירצה להשלים רשאי, והאי סוגיא קאי שם גם אתענית-צבור כדמוכח שם. אבל

דעיקר הסעודה הוא לחם, לכן אסור לאכול גרימז"ל! בשבת קודם הסעודה, משום דשוב לא יוכל לאכול עיקר סעודת שבת לתיאבון. והדרכי-משה חלק עליו, דהא אנו קיימא לן דאוכל והולך אפילו מן המנחה ולמעלה עד שתחשך, אם-כן שמע מינה דלא חיישנן לתיאבון. והמגן-אברהם הסכים עם האור זרוע, דנהי דקיימא לן כרבי יוסי דמותר לאכול אחר המנחה [ולא קיימא לן כרבי יהודה דסבירא ליה דאסור לאכול ולשתות מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול], הוא רק משום דאין להחמיר עליו מבעוד יום משום חשש לתיאבון, אבל כשהגיע זמן סעודת שבת גם רבי יוסי מודה דמצוה לאכול לתיאבון [עיין תוספות פסחים צ"ט ע"ב שהוא נגד סברא זו, דבוודאי יהיה זהיר בזה, עיין שם, אבל מכמה פוסקים משמע דלא סבירא להו כהתוספות], ואם-כן כיון שעיקר הסעודה הוא לחם, אין לאכול גרימז"ל או שארי מיני מזונות כהאי גזונא קודם, כדי שיהא תאב לאכול, וכמו מן המנחה ולמעלה לרבי יהודה [וזהו כוונת המגן-אברהם בבירור בעור השם, ואחר-כך מצאתי במחצית-השקל שגם הוא באר כמו שכתבתי, דמבעוד יום גם להמגן-אברהם מותר, ועיין בפריימגרים]. ובמקומות דנוטלין לידים קודם קידוש שעל הכוס, פשיטא דאסור לאכול קודם 'המוציא' כדי שלא יהיה הפסק רב בין נטילה ל'המוציא'. ועיין שם עוד שהקשה דהוא גרם ברכה שאינה צריכה, וגם דאסור להקדים ברכת 'בורא מיני מזונות' קודם לברכת 'המוציא'. והנה במקומותינו שהמנהג שאין נוטלין לידים קודם קידוש, נהגו העולם להקל בשחרית כדעת הדרכי-משה ואוכלין מיני מזונות לאחר קידוש קודם הסעודה, ועיין בשולחן-ערוך של הגר"ו שיישב המנהג וכתב שאין למחות ביד המקילין, ומכל מקום יש אנשי מעשה שמחמירין לעצמן במקום דאפשר כדעת המגן-אברהם, ותיכף אחר הקידוש נוטלין לידים ומברכין על הפת ואוכלין הכל בחוץ הסעודה, וכן כתב בספר שולחן-עצ"ש-שטים, ועל-כ"ל-פנים לכולי עלמא נכון להדר שלא למלא כריסו משארי אכילות קודם סעודת הפת: * מלקבוע סעודה וכ"ו. היינו לאכול פת כדי שביעה כרגילותו בחול, אבל מעט להשקיש רעבוננו אינו בכלל קביעת סעודה לענין זה: * מתשע שעות ולמעלה. עיין במשנה ברורה. והטעם, דאף שצריך לחשוב שעות זמניות, היינו בשאין היום קצר הרבה, אבל כשהיום קצר מאד וכוודאי לא יהיה תאב לאכול בלילה אחר אכילתו הסעודה הרגילה, לא עדיף דבר זה מאם היה איסטניס, דאיתא לקמן בסימן תע"ט סעיף ג' ובסימן תע"א סעיף א' בהג"ה דמחמירין ביה, ונהי דשם לגבי מצוה חמור מענינו, היינו דלית ביה חיובא, אבל על-כ"ל-פנים מצוה איכא. ואף שבאמת גם איסטניס אין צריך להתענות בערב-שבת כי אם מצד מדת חסידות, היינו תענית גמור, מה שאין כן בנידון דידן דהוא רק בהקדמה בעלמא, בוודאי מצוה לעשות כן: * אם לא וכו'. ונראה פשוט לדעת המחבר, אם חיוב התענית היה עליו מכבר ורצה לפרוע בתענית ערב-שבת, אינו יוצא בזה כיון שלא השלימו כדון, וצריך לצום יום אחר. ודע, דאפילו לדעת המחבר דלא העתיק בפנים דעת הר"מ אפילו ליש-אומרים, ומשמע דסבירא ליה דזה לא מקרי השלמה כלל כמה שקיבל שבת בתפלתו, היינו דוקא במי שקיבל על עצמו תענית ומסתמא היתה כוונתו לסתם תענית דדינו הוא עד צאת הכוכבים, וממילא מוכרח הוא להשלימו, אבל בתענית-צבור, כגון עשרה בטבת שחל בערב-שבת, משמע בבית-יוסף דמצדד להורות כהפוסקים דסבירא להו דהאי 'מתענין ומשלימין' דקאמר הגמרא היינו אם ירצה להשלים רשאי, והאי סוגיא קאי שם גם אתענית-צבור כדמוכח שם. אבל

שער הציור

(כ) פסחים ק"ז: (כ"א) פריימגרים בסימן תע"א, עיין שם: (כ"ב) עולת-שבת: (כ"ג) כן מוכח לקמן בסימן תקס"ב במגן-אברהם סעיף-קטן יג: תרגום: 1 מין מזונות.

21

1 טור מהא דעיווכין מ' ומבואר בירושלמי פרק כ' דתענית 1 תענית י"ה לדעת ח"א ש שם וכן כתב הטור

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

היכל שלישי
קובץ שלשלת האור
שער שני

שֵׁלֶחַז עֵרֹד

אורה חיים

חלק שני

מכבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הגדול הגאון האלהי
החסיד המפורסם אור עולם מופת הדור
נזר ישראל ותפארתו קדוש ה'

אוצר החכמה

מרנא ורבנא

מוה' שניאור זלמן נבג"מ

מהדורת "וכלכתך בדרך"

סימנים רמז - רנב

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה

שנת הקהל

33

שֶׁכֶּבֶד גְּדַחִית הַמְצוֹה מוֹמְנָה — יִדְחָנָה^ט גַּם כֵּן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת (אֵלָּא יִפְדְּנוּ בְּלֹא סְעֻדָה שֶׁל מִשְׁתָּה"י).

וְכֵן מִי שְׂאֵרֶם קִדָּם עֶרֶב שַׁבָּת וְאַרְעוּ אֲנִים שְׂלֵא הָיָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַסְּעֻדָה בְּיוֹם הָאֲרוּסִין — לֹא יַעֲשֶׂנָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת^{מא}, דְּכִיּוֹן שֶׁכֶּבֶד גְּדַחִית מוֹמְנָה, דְּהֵינּוּ יוֹם הָאֲרוּסִין — יִדְחָנָה גַּם כֵּן מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. (אֲבָל בְּנִשְׂוֹאִין נְמִשְׁכֵּת מְצוֹת הַסְּעֻדָה [ו'] יָמִים אַחֲרֵי הַחֲפָה, כְּמוֹ שִׁיתִּפְאָר בְּסִמָּן תר"מ^{מב}):

ט סְעֻדָה שְׂרָגִיל בָּהּ בְּיָמֹת הַחֲלֻמִּי, דְּהֵינּוּ סְעֻדָה קְטַנָּה^{מד} שְׂאִינָה שֶׁל מִשְׁתָּה"י — מִן הַדִּין מִתָּר לְאֹכְלָהּ בְּכָל הַיּוֹם^{מז} אֲפִלּוּ סָמוּךְ לַחֲשֻׁכָה^{מח}. אֲבָל מְצוּה לְהַפְּנֵעַ^{מט} מִלְּקַבְּעָהּ מִתְחִלַּת שְׁעָה עֲשִׁירִית וְאֵילָךְ^{מט}, כְּדִי שִׁיכְנֹס לְשַׁבָּת כִּשְׂהוּא תָּאֵב לְאֹכְלוֹ וְיֹאכֵל סְעֻדַת שַׁבָּת לְתַאֲבוֹנָא. אֲבָל לְאֹכֹל וְלִשְׁתּוֹת (כ) בְּלִי קְבִיעוֹת סְעֻדָה — אֵינוֹ נִמְנָע בְּעֶרֶב

7e

קונטרס אחרון

(ב) בלי קביעות כו' הנה בב"י^{יז} העתיק דברי המגיד משנה^{יח} בשם

מד מגדל עוז שם בדעת הרמב"ם.
מה לבוש ס"ב.
מו פסחים צט, ב בדעת ר' יוסי. מ"מ שם. שו"ע שם. וראה מ"מ וציונים.
מז רמב"ם שם. וראה פסחים צט, ב.
מח לשון מצוה להמנע ראה לקמן סי' רנ קו"א ס"ק ב. סי' שא קו"א ס"ק ב.
מט רמב"ם שם. שו"ע שם.
נ רמב"ם שם.
נא לבוש שם. וראה לקמן סי' תקכז ס"ב (ביו"ט). סי' רצא ס"ד (בסעודה שלישית בערב יו"ט).

לט מ"א סי' תקסח ס"ק י, ממשמעות התוס' שם. וראה פסקי הסדור דיני פדיון הבן "מכאן ואילך עובר בעשה". וראה מ"מ וציונים. קובץ דברי תורה ח"ג ע' ל. יגדיל תורה (ג. י) ז ע' לו. ח ע' צו. יז ע' עדר.
מ ראה מ"מ וציונים, שיש רוצים לגרום: ולא יפרנו כו'.
מא מ"א סק"ג. ובסי' תמר סק"מ.
מב שו"ע המחבר שם ס"ו, ולקמן סי' תרל"ט ס"י. וראה בדי השלחן סי' סט סק"ג. קונ' השלחן. מ"מ וציונים. פסקי אדה"ז ע' 195.
מג מ"מ פ"ל ה"ד בדעת הרמב"ם. שו"ע סוס"ב.

ציונים לקונטרס אחרון

יח פ"ל ה"ד.

יז סוד"ה אין קובעין.

שַׁבַּת וּבְעֶרְבַּיּוֹם טוֹב עַד שְׁחֻשְׁכָּה^ב, דְּהֵינּוּ עַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּמוֹ שִׁיתַּבְּאֵר בְּסִמָּן רַע"א^א], חוּץ מֵעֶרְבַּ פֶּסַח, כְּמוֹ שִׁיתַּבְּאֵר בְּסִמָּן תַּע"א^ד:
 י אֲבָל לְאַחַר שְׁחֻשְׁכָּה^ה, או (ג) לְאַחַר שְׁקִיבָל עָלָיו שַׁבַּת אֶפְלוּ

קונטרס אחרון

המפרשים^ט דדוקא דרך מקרה שרי, ובש"ע השמיטו^כ, וכן רמ"א וט"ז ומ"א לא הביאוהו. וטעמם ונימוקם עמם, שהמפרשים כתבו כן כדי לחלק בין סוגיא דערבי פסחים^{כא} לגמרא דגיטין^{כב}, ולדידהו כל היום בכלל האיסור כשאינו דרך מקרה. עיין במגיד משנה שהראב"ד^{כג} הוא שמיקל קודם המנחה אף שאינו דרך מקרה, אבל הרמב"ם וש"ע לא סבירא להו כלל חילוק זה, מדהוצרכו לחלק בין סעודה שרגיל בה בחול לשאינו רגיל דבכה"ג מיירי בגיטין, אע"ג דודאי לא הוה דרך מקרה דאמרינן התם ב' משפחות כו' משמע שכל המשפחה רגילה בכך, וגם לשון ועל דקבעי כו' הוא לשון הווה משמע שרגילין בכך, ואפילו הכי אין איסור אלא בסעודה שאין רגיל בה אוצר החכמה בחול:

(ג) לאחר שקיבל כו' הנה הדרכי משה^{כד} התיר מבעוד יום, והיינו לאחר קידוש כדמייתי מעובדא דרבינו קלונימוס^{כה}. ועל זה תמה המ"א^{כו} דאף האור זרוע^{כז} מודה מבעוד יום, דודאי בשביל שקיבל שבת לא נאסר באכילה

נב מ"מ וש"ע שם. נג סעיף ט. נד סעיף א, שאסור לאכול או פת של מצה עשירה (ולענין מיני מזונות, ראה קו"א ס"ק ג). ולענין ערב סוכות ראה לקמן סי' תרל"ט ס"כ.

נה דרכי משה סק"ד, בשם אור זרוע הל' ער"ש סי' כא, בשם הרא"ם. ומ"א סוף ס"ק ו. וראה לקמן סי' רע"א ס"מ, שער שיקדש אפילו טעימה אסור, מטעם שיבואר שם.

ציונים לקונטרס אחרון

יט רמב"ן ורשב"א ור"ן גיטין לח, כ ד"ה ואחת. כ ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רפה בשוה"ג. כא צט, ב. כב לח, ב. כג בהשגה על הרמב"ם שם.

כד אות ד (בשם אור זרוע הל' ער"ש סי' כא). כה פרדס רש"י ע' קפט. אור זרוע ודרכי משה שם. כו ס"ק ו. כז בשם הרא"ם.

בעזר השי"ת

ספר

מ"ל מלאכות

חלק שלישי

הלכות מבוארים, על שאר הלכות שבת
נאמרים, אוהב ד' שערי ציון בשערים, אשר
הלכותיה תלויות בהררים, מדברי ש"ס
ראשונים ואחרונים, ועד השולחן ערוך ונושאי
כליו מחוברים, ואתו עמו דעת גדולי האחרונים,
בהלכתא רבתא לשבתא

בעזר השי"ת החונן לאדם דעת

חיים קלמן גוטמאן

ברוקלין נוא יארק יצ"ו

שנת תש"פ לפ"ק

לקבוע סעודה בערב שבת ובערב יו"ט

סעודה שאינו רגיל

ג) גם בערב שבת וערב יום טוב [ע"י פרי מגדים (מט"ו סק"א) שכתב לבאר דלענין כבוד ועונג שבת ויו"ט שו"ן] אסור לעשות סעודה כל היום [דהיינו מעלות השחר], כל שעושה סעודה כזו שאינו רגיל בה, ואפי' פעם אחת בחייו [ואינו עושה כן בקביעות כל ערב שבת] אסור מדינא לערוך סעודה שאינו רגיל בה, והעובר על זה עונשו חמיר, וכדמצינו בגמרא גיטין (דף ל"ח ע"ב) במשפחה שקבעה סעודתן בערב שבת ונענשו שנעקרו, ואף דמשמעות הגמרא הוא דהיו רגילין לעשות כן בכל ערב שבת, לדינא אסור לעשות כן אפילו פעם אחת. וכדדייק הפמ"ג (א"א סק"ד) ממה שדנו המג"א ושאר אחרונים לגבי עריכת סעודת אירוסין בערב שבת, דכתב המג"א דאם לא אירס בערב שבת אין לעשות הסעודת אירוסין בערב שבת. וטעם האיסור הוא כמו שכתב הרמב"ם (פרק ל' ס"ד) דאסור לקבוע סעודה ומשתה בערב שבת מפני כבוד שבת וכו' עכ"ל, וביאר הרב המגיד דמקור דברי הרמב"ם באיסור קביעות סעודה הוא מההוא גמרא דגיטין הנ"ל, ואף דבריש פרק ערבי פסחים מוכח דקיי"ל כרבי יוסי דשם דמותו לעשות סעודה בערב שבת וערב יו"ט, זה דוקא בסעודה שרגיל בה כל יום, סעודה כזו מותר לאכלה גם בערב שבת ויו"ט אפי' לאחר זמן מנחה קטנה, אבל סעודה שאינו רגיל בה (וגלריה יצאק להלן), אסור לעשות כל יום ערב שבת מדינא, שממעט על ידה כבוד השבת ע"ש.

אכילה בערב שבת ויו"ט

ה) מצינו דין מיוחד בערב פסח (פסחים ל"ט ע"ג, שו"ע הל' פסח סי' מע"א), דמשעה עשירית ולמעלה דהיינו סמוך לזמן מנחה קטנה, אסור לאכול פת כדי שיאכל את הכזית מצה בלילה לתיאבון (מלשון 'אביון' תאב לכל דבר), דהיינו שיהא תאב לאכול המצות מצוה, וזה דין בקיום מצות אכילת מצה שיהא אכילתו לכתחילה לתיאבון.

וכן הדין בערב סוכות, דילפינן גזירה שוה חמשה עשר חמשה עשר, אכילת סוכה מאכילת מצה, דחובה לאכול כזית (כביצה) בסוכה, גם כן אסור לאכול מן המנחה ולמעלה, והרמ"א בהל' סוכה (סי' מל"ט סעיף ג') העתיק מהמהרי"ל דבערב סוכות חמירי יותר דאף מחצות ולמעלה אסור באכילה, אבל המג"א (טס ס"ק י"ב) הכריע להלכה דגם בערב סוכות אינו אסור לאכול רק מזמן מנחה קטנה ולמעלה. (ועי' צוה להלן אות ט"ו).

אבל בשאר ערבי ימים טובים וכן בערבי שבתות, אף דאיכא בהו מצות עונג לכבוד את ה' ו"ט והשבת, מכל מקום לא נאסר האכילה בערבי ימים טובים וערבי שבתות, דהאכילה אין צריך להיות 'לתיאבון' כמו באכילת מצוה, וסגי שיהא לו האכילה לעונג ולכבוד. אולם אף בערב שבת וערב יום טוב אסור לקבוע סעודה שיגרע על ידי זה כבוד השבת כמבואר בשו"ע הל' שבת (סי' רמ"ט), וכמו שיתבאר.

L

ובביאור הטעם שממעט בזה כבוד שבת יש לבאר בכמה דרכים:

א על ידי שטרוד להכין סעודה גדולה יטרוד ולא יכין ויתעסק כראוי בצרכי שבת (מג"א סק"ד נסס הר"ם). ובתוספת שבת (סק"ג) רצה לחדש לפי זה דאם יש לו מי שיתעסק בצרכי שבת בשבילו יהא מותר, מיהו סיים דאפשר שלא חלקו חז"ל ובכל ענין אסרו.

ב דהוי זלזול לשבת במה שעורך סעודה גדולה בערב שבת כמו בשבת עצמה, ומדמה כבוד שבת לכבוד יום חול. [ועיי' ביאור הלכה (ד"ה שאינו רגיל) דאפילו מי שהוא עשיר ביותר ועושה בכל יום סעודה רחבה כמו בשבת מכל מקום בערב שבת יש למנוע מלעשות כן].

ג על ידי אכילה מרובה של סעודה גדולה בערב שבת יתבטל סעודת ליל שבת לגמרי (לא רק שלא יהא מאב). ולשון השו"ע התניא (סעי' ה') שע"י שמרובה באכילה ושתיה בערב שבת אפילו בבוקר יותר מדרכו בשאר ימות החול לא יוכל לקיים סעודת שבת שבליילה כראוי.

ד על ידי ריבוי סעודה יש לחוש שישתכר, וכמו שדייק הטו"ז (סק"א) מלשון הרמב"ם (סו) שכתב אסור לקבוע סעודה "ומשתה" בערב שבת מפני כבוד השבת וכו' עכ"ל, דמה שהוסיף "משתה" הוא משום חשש דישתכר וימנע עי"ז מסעודת שבת, וזה היתה עון אותה משפחה שקבעו עצמן לשתות כדרך ששותין דרך שכרות ועל כן נענשו.

אבן לשון המחבר בשו"ע (סעיף ז'), אסור לקבוע בערב שבת סעודה ומשתה שאינו רגיל וכו' מפני כבוד השבת שיכנס לשבת

כשהוא תאב לאכול, ע"כ. ולשונו צריך עיון, דהלא אין חובה שיהא האכילה בשבת לתיאבון, אלא איסור אכילה בערב שבת הוא משום זלזול ומיעוט בכבוד השבת. וכבר העיר עליו בזה הפמ"ג (מ"ז סק"א) דאם הטעם משום לתיאבון לא הי"ל לאסור לאכול מצפרא דהלא לא שייך אז הטעם משום תיאבון.

סעודה הרגיל

א סעודה הרגיל לאכלה בכל יום, אין איסור לאכלה בערב שבת ועי"ט אפי' איחרה עד זמן מנחה קטנה, וכדאינתא בריש פרק ערבי פסחים (דף ק' ע"א) דקיי"ל כרבי יוסי בערב שבת וערב יו"ט. ולשיטת הרשב"ם והרא"ש מותר אפי' להתחיל סעודה מזמן מנחה קטנה, וכל שכן דאין צריך להפסיק סעודתו ולברך ברכת המזון, אלא כשיגיע צאת הכוכבים פורס מפה ומקדש וממשיך הסעודה. אבל בתוס' שם (ד"ה אין מפסיקין) כתבו בשם רבינו יחיאל, דאף דרבי יוסי לנפשיה ס"ל דמותר אפי' להתחיל סעודה, לדין קיי"ל דאסור לכתחילה להתחיל סעודה, ורק לענין הפסקה קיי"ל כרבי יוסי דאין צריך להפסיק ולברך ברהמ"ז אלא פורס מפה ומקדש.

ובעל הלכות גדולות הוסיף דאף רבי יוסי גופיה ס"ל דלכתחילה אין להתחיל סעודה אחר מנחה קטנה, אלא דאין מפסיקין. ובשיטת הרי"ף תליא בחילופי גירסאות, דהגירסא שלפנינו הוא, 'היכא דאתחיל קודם תשע שעות וכו', ומשמע דלכתחילה לא יתחיל, והרמב"ן מצא גירסא מדוייקת ברי"ף 'היכא דאתחיל קודם דקדיש יומא וכו', משמע דקודם שקדיש יומא מותר לכתחילה להתחיל סעודה.

אולם אף דלדינא מותר לאכול סעודה הרגיל ממנחה ולמעלה, מכל מקום מצוה

למנוע מלקבוע א הרמב"ם (פוק ל' כ שימנע אדם מן ז סעודה כדי שיכנס לאכול. [והרב הנ הרמב"ם, דסובר זו לאכול עד שתחשך קביעות סעודה לפ באכילת פת, אפילו להמנע ממנה מטי האריך לבאר דהרנ הנ"ל, ומזה נובע ת מצוה להמנע להתחי וסיים הב"ח דלפי להתחיל לאכול בק שרגיל בה ב

וכן הוא לשון המד בה בחול, כל ז להתחיל מן הדין, א סעודה שנהוג בה (סמוך למנחה קטנה) ע קונט"א סק"ז) כתב ד לקבוע סעודה שרגי גמור הוא ע"כ, וכן בב

סעודה ב

ד הנה מדברי דסעודה לעשות בערב שבת כשעושה כן תמיד ו רק דמצוה להמנע כ סמינן) מביא דברי וז"ל, ואפי' להתחיי שעה, אבל לעשוה כמזלזל בכבוד שבו

בזה על הרב המגיד, ממה נפשך, אם הוא רעב מט' שעות ולמעלה ורוצה לשבור רעבונו בלא קביעות סעודה, אם כן אפי' עושה כן תמיד לא מיחזי כמזולזל בכבוד שבת, ואם דעתו לקבוע סעודה הרגיל (סעודת פת), הלא מצוה שימנע מקביעות סעודה אף שרגיל בה מט' שעות ולמעלה עכ"ד. עכ"פ משמע דהרב המגיד ס"ל דאף סעודה שרגיל בה אסור לעשות כן בתמידות, והב"ח ס"ל לדינא דאין שום חומרא בזה יותר במה שעושה בתמידית סעודה מט' ולמעלה, רק דנכלל בדין דמצוה להמנע וכו'.

וכן הבין בבה"ל (ד"ה אסור לקבוע) חידוש זה בדברי הרב המגיד, דהיינו שמוסיף לאסור אפי' סעודה שרגיל בה כל שעושהו תדיר בערב שבת מט' ולמעלה ע"כ. אבל לדינא הוכיח השו"ע התניא (קונט"א ס"ק ז') דמאחר שהרמ"א והטו"ז ומג"א לא הביאו דברי הרב המגיד, משמע דלא קיי"ל הכי, אלא עיקרא דדינא הוא לחלק בין סעודה שרגיל בה לאינו רגיל בה, דסעודה שרגיל בה מותר מן הדין כל היום רק דמצוה להמנע מט' שעות ולמעלה, וסעודה שאינו רגיל בה אסור מדינא כל היום. L

סעודה שזמנה קבוע

ד (ה) הרמ"א (סעי' ז') כתב דכל סעודה שזמנה קבוע בערב שבת או בערב יו"ט אפילו הוא סעודה גדולה מותר לעשותה בערב שבת, אף דעי"ז לא יוכל לאכול סעודת שבת כראוי. והב"ח הוסיף דעכ"פ ידקדק לכתחילה להתחיל הסעודה קודם שעה עשירית, וכן הוא במג"א (סק"ו). ובשער הציון (סקי"ז) כתב על זה, דנהי דמצוה להתחילה קודם שעה עשירית, בדיעבד מותר להתחילה גם אחר שכבר הגיע שעה עשירית, כדמוכח בהל' פורים (סי' תל"ה סעי' ז'). L

למנוע מלקבוע אז סעודה. וכמו שכתב הרמב"ם (פרק ל' ה"ד) וז"ל, מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ולמעלה מלקבוע סעודה כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה לאכול. נוהרב המגיד (ס"ט) ביאר שיטת הרמב"ם, דסובר דהא דאמר רבי יוסי מותר לאכול עד שתחשך, היינו אכילה סתם בלא קביעות סעודה לפת, אבל קביעות סעודה באכילת פת, אפילו סעודה שרגיל בה, מצוה להמנע ממנה מט' שעות ולמעלה. והב"ח האריך לבאר דהרמב"ם אזיל בשיטת בה"ג הנ"ל, ומזה נובע חומרת הרמב"ם דבכל אופן מצוה להמנע להתחיל סעודה ממנחה ולמעלה. וסיים הב"ח דלפי זה נכון להחמיר שלא להתחיל לאכול בקביעות סעודה מפת אפי' שרגיל בה בחול מט' ולמעלה].

וכן הוא לשון המחבר (סעיף ז') סעודה שרגיל בה בחול, כל היום (עד לאח הכוכבים) מותר להתחיל מן הדין, אבל מצוה להמנע מלקבוע סעודה שנהוג בה בחול מט' שעות ולמעלה (סמוך למנחה קטנה) ע"כ. ובשו"ע התניא (סי' ר"ג קונט"א סק"ז) כתב דהוי רק מצוה בעלמא שלא לקבוע סעודה שרגיל בה, אבל מן הדין היתר גמור הוא ע"כ, וכן מוזכר לשון זה לדינא גם בב"ח הנ"ל.

סעודה בתמידות בע"ש

ד הנה מדברי הפוסקים נראה לכאורה דסעודה שרגיל בה מותר מן הדין לעשות בערב שבת וערב יו"ט כל היום אפילו כשעושה כן תמיד בכל ערב שבת וערב יו"ט, רק דמצוה להמנע כנ"ל. אולם בבית יוסף (סוף הסימן) מביא דברי הרב המגיד שכתב בא"ד וז"ל, ואפי' להתחיל (סעודה) הני מילי לצורך שעה, אבל לעשות כן 'תמיד' לא, דמיחזי כמזולזל בכבוד שבת עכ"ל. ועי' בב"ח שהעיר

יון, בת, הוא, עין, עם, ורא, סור, ופי, יש, יוסי, י"ם, זמן, סיק, את, דה, שם, ז"ל, י"ל, גנין, סיק, יוסי, חיל, קיז, וות, דם, זיל, יכא, דם, דה, גיל, צוה